Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 20 ИЮЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 86 (7744). ★ Мах 3 кеп.

ВІашагІъеллай «КНИГА» яха объединени

НГІАССР Госкомитета системе «Книга» яха издательско-полиграфически объединени вІашагІъеллай. Керда предприяти — из хозрасчетни организаци я. цунна чуйоагІа книжни издательство, И. Заболотне цІерагІа республикански книжни типографи, «Литератор» яха фирменни тика.

Объединене керттера декхар — республика баха нахи халкъа боахами кепайоазон изданешца, къаьстта нохчий а гІалгІай а меттала арадаьннача изданешца Іалашбар. Цу гІулакха лаьрхІа арахецаргда массово - политически, юртбоахама художественни, берий, дешара, иштта кхыдола литература, организацешца яьча договорах заказий хьалашка кепайоазон продукци, авторий средстваех литература, хІаьта иштта бланкаш, афишаш, удостоверенеш, этикеткаш, календараш. Издательски балха договорни кІийлен тІа кооперативашца гІулакх леладе лаьрхІад.

Объединенес книгоиздательски гІулакха лерттІа кулгалде, издательстваней типографенеи юкъера хийрал дІаяккха, полиграфисташтен издателаштен хьалхашка латта социальни декхараш толаме кхоачашдара ахчан средстваш вІашагІтоха таро лургья. Уставага хьежжа объединене ше оттаю литература арахецара план, хІаьта из чІоагІ а ю, рукописашка хьажа а хьеже, уж кепатохара кийчъю, арахецача тиража боарам къоастабу, маьхаш увттаду. Цул совгІа, объединене ший продукци йохкара реклама ю, книгоиздане шерра гласность хулга Іалашду общественностацара, массови информаце средствашцара, дешархошцара бувзамаш дегІакхувл, цар хьашташ теркал дара кІийлен тІа издательски политика оттаю.

Объединене балха тІа лоархІаме моттиг дІалоац «Литератор» яхача фирменни книжкай тика-салона. Тика хьайийллачул тІехьагІа цу чу йоазонхошца, поэташца вІашагІкхетараш чакхдаха, язде болабенна керда автораш дІабовзийта, цар произведенеш ювца, реклама е, хІаьта иштта «Книга» яхача объединене арахийца кхыдола литература дохка лерхІ.

Республикански партийно-боахама актива собрани

КХАЧАНЦА ІАЛАШО ЯР—ПЕРЕСТРОЙКА ЛОАРХІАМЕГІДОЛА ДАКЪА

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева доклад.

Парте дІайолаль общество революционни кердаяккхара процесс практически этапе чуеннай. КІоарглуш латт политически а экономически а реформаш, тІа-тІа дукхагІа демократизаци ю вахара, общественни низий хьинар айлу.

Мохк социально - экономически дегІабоалабара лоархІамегІча декхарех цаI — баха нах кхачанца Іалашбар кхоачашдара хетаяьяр КПСС ЦК мартовски (1989 ш.) Пленум. «ХІанзарча хьалашкара КПСС аграрни политиках» КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яьча доклада тІа, Пленуме къамаьлаш даьраша кІоаргга анализ йир мехка экономика аграрни секторе эттача хьала, вІаштІехьъяьхай политически выводаш, хІанзарча этаперча парте аграрни политика керттера лостамаш.

Укх тІеххьарча шерашка духхьашха боахама проблемаш къестаеча къаьстта чІоагІа теркам тІабахийтар Пленумо юрта доалахьен отношенеш овлангара хувцара, боахам лелабара кердача формашка довлара а доал дара методаш хувцара а. Долче, из да алхха аграрни сектор дегІайоалаяра хьакъехьа вайна хетараш хийца ца Іеш, ерригача экономикана а из доагІаш да, яхилга.

Пленума итогаш, цо кийчъяь политически оценкаш а установкаш а аграрни деша гомал арайоал, юкъартеоретически, юкъарполитически, юкъарэкономически лоархІам болаш я уж. Аграрни сектора а бІарчча хьанийцача экономикана а йІаьхача ханара программа я из.

Пленума решенеша дІадех кхы ха а дІа ца йохийташ болх бар. Іалаьмате доккха социально - политически декхар мадий цо оттадаьр — укх гаргарча хана кхачан проблема къоастаеча боккха гІа баккхар, хІаьта кхойтталагІча пятилетке финансаш тоаяра даькъе а доахаш, дуккха гІулакхаш чакхдахара ларда тІа баха нах кхачан продуктащца леррагІа Іалашбар, боахам лелабара кердача формай новкъосталца саг лаьттан тІа юхавоалавар, юртбоахама продукци яккхарца бола наьха безам алсамбаккхар.

Продукци дукхагІа яккхара керттера эшар да капитальни вложенеш, техника, мелиораци, удобренеех гІишлон материалех пайда эцар яхилга практико ийса ца хилар хьахьекхар. Укх тІеххьарча шерашка аграрни сектора хьожаяьча йоккхийча капитальни вложенеша а материальни ресурсаша а боагтІаш бола пайда баланзар. Юрта экономически отношенеш дегІайоалаелга юхатехар паччахьалкхен доалахье керттера а лерхІаш, доалахьен кхыйола формаш теркал ца яро. Паччахьалкхен, колхозно-кооперативни, наьха, шоай доалахьарча а вІаши эзьча а доалахьен формаех юг-гІортилга еча аграрни политикас никъ хьабелл колхозашта а совхозашта а, агрофирмашта, агрокомбинаташта, ахархой шоай доалахьарча боахамашта, промышленни, гІишлон, кхыча предприятей агроцехашта, Юхаметтаоттабеш латт дезала-индивидуальни ахархой къахьегам, наьха доалахьара гІонна дола боахамаш. Дезала ларда тІа вІашагІдехк товарни продукци йоаккха ахархой боахамаш.

Юртбоахама продукци йоаккхача керттера дукъ тІалатт колхозаштен совхозаштен, цар таронаш я деррига социально-экономически дешаш комплексно къестаде. Арендаторий, кооператорий, ахархой боахамий ассоцианеш хила еза уж. Цу гІулакха эш боахама вахара махулла демократизаци елга, производство а къахьегам а вІаштІехьбаккхара бе-бе формаш дегІахувлилга, планировани елга, закупкаш яра порядок а продукце маьхаш а хувцилга, мехка чакхйоахача экономически а политически а реформашка хьежжа товар доаккхачоаи паччахьалкхенней юкъе вІаши пайдане дола гІулакхаш леладелга. Уж дешаш къестадеча моттигерча органий бехктохкам айбе безилга, иждивенчество дІаяккха езилга цІаькка а белгалдаьккхар Пленумо. Вайна къаьстта лоархІаме да из, хІана аьлча республике хІара шера хьакхухь 40 миллион фуъ, 20 эзар тонн коартолаш, 100 эзар тонн гаргга шурий продукташ, хІаьта царех нонагІо дакъа хьежаду юрташкарча районашта.

Партийно - боахама активе чакхьяккхара кийчо еча хана кхачан дош къоастадара наькъаш шерра дийцад обкома, парте обкома аграрни комиссе членащца, партийни, профсоюзни, комсомольски, советски, боахама органий болхлощца, специалистащца, Іилманхощца. Керттера вывод укх тайпара я: хІанз юрта йолча потенциало йиш хулийт республике баха нах кхачан дерригача тайпащца Іалашбелга нонагІо тоаде, дулхаца, фуашца, коартолащца воаш Іалащдарга довла, мехка кхыча регионашкара хьакхухьа шурий продукташ дикка кІезигье. XIX партконференце, КПСС ЦК мартовски (1989 ш.) Пленума установкашка хьежжа да из. Цунга хьежжа дувца деза тахханарча вай хьаддача декхарех.

Агропромышленни комплекс дІахо дегІайоалаяра республике терко йиц ала йиш яц. Агропромышленни комплекса доакъой эффективность айяра овлангара дешаш, баха нах кхачанца Іалашбелга тоадара, юрт экономически а социальни а дегІайоалаяра дешаш критически позицешкара дийцад 1988 шера парте обкома лаьрххІача пленуме, хІаьта иштта XX-ча областной партийни конференце, кхачан программа кхоачашьяра керттера декхараш белгалдаьд. Мадарра аьлча, бюро, секретарната, КПСС обкома аграрни комиссе цхьаккха заседани чакхьялац иштта е вешта кхачан проблема дешаш ца дувцаш.

Республика партийни, советски, боахама органаша чакхдоахача организационни, политически, экономически гІулакхаша таро хилийтар XII-ча пятилетка шерашка дІаяхача пятилетка юкъера лаьрхІача хІара шера йоакхачул юрта боахама валови продукци 6 процент дукхагІа яккха, ялат — 6 процент, сом — 29 процент, комсаш — 8 процент, дулх — 12 процент, шура — 13 процент дукхагІа яккха. Кхай а ферма а продуктивность лакхенай, хьайбаш, коа тІара оалхазараш, шура, хьайбай боахама кхыйола продукташ ийяра планаш леррагІа кхоачашъю. Укх тІеххьарча кхаь шера рентабельно болх беш ба республика юрта боахам. Лоаща аьлча, кхачан дош къоастадеча дикагІча оагІорахьа белггала хувцамаш хулаш латт.

Цунца цхьана, вай из гучахьа дІа а ях, парте обкомо, городской а районни а комитеташа, советски а юртбоахама а органаша леррагІен тІагІерттан леладац уж гІулакхаш. Вай вІаштІехьдаьннадац къахьегама коллективашка организаторски болх боагтІача бесса бе, юрта боахама беррнгача къахьегамхой, специалистий, аграрни сектора кулгалхой еррига уйла баха нах кхачанца Іалашбара тІаерзае.

Продукце лоархІамегІдолча цхьадолча тайпашка диллача Кхачан программа задашка кхаьчадац вай. Тахан сага-сих кхоач 35 килограмм дулхи дулха продукташи, 318 килограмм шурен шурий продукташи, 163 фуъ, 46 килограмм сом, 70 килограмм баьцадаараши харбазаш - пасташи, 98 килограмм маьхк, 45 килограмм коартолаш. Из кІезига да. 1990 шера рациональни потребленега хьежжа нах коартолащца, сомащца, баьцадаарашца, фуащца, харбазащца - пастащца, мезаца, генарий даьттаца Іалашбара, хІаьта 1993 шера шурийца, хІаьта дукхагІча даькъе дулхаца, чкъаьрашца, кхачан кхыча продуктащца Іалашбара эша гІулакхаш чакхдаха деза.

Мишта дулургда из? Парте Центральни Комитето белгал мадаккхара, хІаьта вахаро а хьахьокх из иштта долга, эггара нийсагІа бола никъ — хозрасчет, подряд, арендни отношенеш, социалистически доалахьен а боахам лелабара кхыча формай а цхьатарра бокъонаш хилар.

Арендни коллективаша лоацщача хана юртбоахама производства эффективность лакхъярах дола дика масалаш кІезига дац вайцига. ДІадахача шера бІарчча хьанийцача колхозашка а совхозашка а хинначул къахьегама овсарле 14 процент лакхагІа я арендни подразделенешка, хІаьта арендни подряд юкъейоалаяьча 9 совхозе — шозза совгІа дукхагІа. Йоккхий йоацача фермашка, шекара свеклаш, баьцадараш, комсаш, ялат а доакъара культураш а кхееча тІа-тІа шерагІа ярхжаш латт индивидуальни а дезала а подряд.

«Шалинский» совхозерча Х. Султанова арендни звенос кхаба соахка хьанийцаяр 50 сиргІа, ден-бус царех хІаранена тІакхийтар 1000 грамм дулх, хІаьта боахаме тІакхийттар 500 грамм мара яцар. Звенос даькка дулх, совхозо даьккхачул, шозза дарегІа да.

Е цхьаькха масал. «Коминтерна» цІерагІча С. А. Мирзоева дезала звенос (кхо воша) аренде трактор, наььна помещени. 163 сиргІа хьа а ийца, уж кхаьбай, хІаранена ден-бус 862 грамм дулх тІа а кхетийташ, хІаьта боахаме тІакхийттар 345 грамм мара яц. Болх беча цхьан саго цига яьккхай 23 эзар сома маьха хІана яц, аьнна, продукци. Колхозо — кхозза кІезигагІа. Юкъера лаьрхІача хІара бетта йийдаьд 994 сом алапи, колхозе — 164 сом.

«Самашкинский» совхозерча нов. Зузиева арендни бригадас хий ца дуллача лаьттан хІара гектара тІара кхеяьй 478 центнер шекара свеклаш, 531 центнер моша люцерна, 50 центнер йол яьккхай. Бригаде болх беча хІара саго юкъера лаьрхІача шера даьккхад 7 эзар сомал совгІа алапи. Цу тайпара масалаш дукха да.

Кхачан продукташ дукхагІа яха йиш йолга хьахьокх цар. Производства эффективность лакхъяра хинна ца Іеш, арендни отношенеш лоархІаме я сагах производства да вара, дисциплина чІоагІъяра, балха тІа хІаране бехктокхам лакхбара, цар стимулировани ю производствана интенсивни технологеш, Іилман-технически прогрессана карагІдаьннараш юкъедахьара, специализаци сихъяра а кІоаргъяра а.

Цунца цхьана белгалдаккха деза, арендни отношенеш шерра юкъейоалаяра партийни, советски, боахама органаша кхочам боллаш организаторски политически болх ца белга, ха туллийтилга, Во леладу кадрашка дешнийтилга, Іоаяь опыт дІайоаржаелга. Укхаза цІенхаштта гІалаташ дувлийт КПСС обкома аграрни отдело (нн. Борискин, Часпиев). республика Госагропромо (н. н. Воронкин, Арбиев, Льянов), агропромышленни комплекса болхлой профсоюза обкомо (н. Исханов). Цхьа бахьан доацаш дац соахка къахьегам кердача тайпара вІаштІехьбаккхара форма хІара пхелагІча колхозе а совхозе а мара юкъейихьа ца хилар. ХІаьта Госагропрома колхозашен совхозашен Кхачан программа кхоачашъяра, финансови хьал сагото яйташ да. Госбанка ссудах а поставщикий счетех а тІалатта декхар тІа-тІа доккхагІа хул, къаьстта Шалински, Ачхой-Мартановски районий боахамашка. Духхьал дебиторски декхар дІакхаьчад 91,6 млн. сомага, нормативел тІех банко кредит ца луш 17,4 млн. сома маьха товарно-материальни маьхаленаш я.

Ссудах доагІар а поставщикий счетех доагІар а дІа ца теларах, производственни планаш кхоачаш ца ярах АПК 10 предприяти, цу даькъе «Ермоловская», «Староюртовская», «Северо - Кавказская», «Кавказ» яха птицефабрикаш, Сунженски агроснаб, шелковской «Агропромхими» вІалла ахча доацаш йисай.

Из хІама нийсденнад предприятешка хІара дийнахьа лерттІа экономически болх ца барах, Госагропромо. цун экономически службаша тІахьожам ца лоаттабарах. ХІанз вІалла хила йиш йолаш хІама дий финансови хьал тоадара программаш йоаца, кхычахьара финансови новкъостал дарга догдоаха предприятеш хилар? Цхьайолча предприятешка бетташ доах наха алапи дІа ца луш.

Цу тайпара хьал дІахо ла йиш яц. Парте областной комитете къахьегамхошкара каьхаташ ух лаьтта а производства кхыйола средстваш а аренде дІалар дехаш. Кулгалхоша а специалисташа а цхьайолча хана гІалат бувлаш, хІаьта дукхагІча хана кердача производственни отношенешка шоай моттиг хьалаха ца ховш, аренда дегІайоагІалга юхатетт. Идея юхмачахьа а йоахаш, аккордни мах телар аренда я ала гІерт, хІаьта цхьайолча хана сдельщина юкъейоах беча технологически операцеех кхы тІа мах а телаш.

Арендни отношенеш дегІайоалаелга цІенхаштта юхатетт колхоза е совхоза еррига подразделенеш а ца йоахаш, царех цхьаяраш арендага яхаро. Цо хьаштий дисбаланс хьахулийт, балхаш чакх ца доахаш дутийт.

Дукххача колхозашкен совхозашкен чурча брахама къаьнача структурана а шийха йиаь яьнача доал дара системана а аренда чуйолла гІерт. Аренда маІан дІадовзийташ лерттІа болх биц наха юкъе.

Подрядни а арендни а коллективаш шоай лоІамагІа вІашагІйохкара йоагтІаш йола йакхо ца еча партийни комитеташа гІалаташ дувлийт.

Арендана пропаганда яра а из дегІайоалаяра а чІоагІа лоархІаме да договорни декхараш кхоачашдар, керттерча даькъе администраце а деш.

Агропромышленни комплексана доал деча органаша, горрайисполкомаша, колхозаша, совхозаша лерттІа пайда ца эцаш дола лаьтташ, дагІенаш, цонаш дІатела еза аренде.

Низ болча колхозашта, совхозашта, арендни коллективашта санна, промышленни а гІишлон а предприятештен организацештен аренде майрагІа дІатела деза тІехьадуса, рентабельность лоха йола боахамаш. Из болх хьинарегІа бе беза республика Министрий Совето.

1990 шера денз юкъедоаладе лерхІ продукцена кердa закупочни маьхаш, рентни платежаш. къахьегамах мах телара порядок, госзаказ хьаяра принципаш. Производствана планировани еча а продукци маьхал йоаккхача а боахамаш шоай лоІаме хулга лакхлу.

Цу даькъе боккха бехктокхам тІабуж боахамий кулгалхоштен специалисташтен. Керда шу хьатІакхачалехьа хиланза яргйоаца нормативни база хьае, боахама керда механизм караерзаяра Іилман ларда тІа вІаштІехьъяьха рекомендацеш хилийта, болхлоштен колхозхоштен цар маІан дІадовзийта, арендни коллективаш хьаеча гІо де декхарийла ба уж.

Боахама кердача механизмага гІолла юртбоахама производство дегІайоалаяра керда таронаши резерваши лахар республика партийни, советски, боахама органий аграрни политикера керттера хІама а хинна дІаотта деза.

Дукха ха йоацаш Надтеречни, Грозненски, цхьайолча кхыча партийни комитеташа юртбоахама производствана интенсификаци яра а моттигерча производства чотагІа а нах кхачанца Іалашбара программаш оттаяьяр. Из деча хана цар къаьстта теркам тІабахийтар товарни йоаца фермаш а наьха шоай доалахьара гІонна дола боахамаш а дегІадоаладара. Дукхача юрташка вІаштІехьдаьккхад баьцадараш, сом, коартолаш, шоайцига хьаь маьхк йохкилга. Долче, уж продукташ ийе городе аха безац наьха. Дагадоххарах аьлча, республикански фондашкара юрташка дІакхухьар 10 эзар тонн коартолаш, баьцадараш. сом, 30 эзар тонн шура, кхыйола продукташ. Цхьайолча партийни комитеташа, керттерча даькъе Наурски (н. Просвиров), Гудермесски (н. Хадзарагов), Урус - Мартановски (н. Сагаев), Сунженски (н. Попова) доагІаш дар диц юртбоахама производство дегІайоалаяра. АПО а АК а кулгалхоша (нн. Клитная, Исмаилов, Рослямбеков, Беков) эргабаьккхабац шоай болх, интенсивни технологеш а боахам лелаоара эффективни формаш а юкъекхувлилга ледара леладу цар. шоаш даьчун критически мах биц.

Из бахьан долаш хьайбай а коа тІарча оалхазарий а продуктивность ледара лакхлу. Цхьадолча боахамаша дулха дІачутел гІийла хьайбаш, сортагІа йоаца шура.

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа).

Яхьа дневник

•

ЛаьрхІар кхоачашду

Доккхий декхараш тІанийцад пятилетка диълагІча шера Нохч-ГІалгІай шурий промышленноста производственни объединене болхлоша. Уж дизза кхоачашдара кхетамца пайда ийбу цар производственни мощностехи балха хаахи. Цудухьа цхьаккха бутт дІабахийтабац цар укх шера шоаш тІанийца декхараш дикка тІеххоачаш ца деш. ДІабахача ялх бетта планагІа лаьрхІачул совгІа объединене коллективо арахийцай 195 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Цу даькъе заданел тІех цо баьккхаб 88 тонн налха, 131 тонн хьаьна нахчаш, 1773 тонн мерзача шурий продукци. Уж деррига хьокхамаш соахка хьалхарча ах шера хиннарел ши процент лакхагІа да.

Самофинансированен йиззача хозрасчетен кердача хьалашка къахьегача объединене болхлоша дикка тоадаьд шоай технико-экономически хьокхамаш а.

Деша дай бац

ШийтталагІча пятилетка диълагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тІанийцад «Чеченингушстрой» гІишлон-монтажни производственни объединенена чуйоагІача Домостроительни комбината коллективо. Чакхбоалаш латт укх шера хьалхара ворхІ бутт. ЦІаккха ца хиннача тайпара дукха гІирсаш хьалде дешаш бехктокхаме декхараш хьалхашка эттад укх шера гІишлонхошта, хІана аьлча, лаьтта текха шоай фусамех бехаб республикерча йиъ районе бахаш бола дукха дезалаш. Цу хьалашка мишта кхоачашду цар шоаш тІанийца декхараш? Ер шу доладелча денз хІанзалца баьча балха итогашка хьежача тІанийцача декхарех меттел, гаьнна лоархІабеш бац ДСК гІишлонхой. ГенподрядагІа цар ца деш дисад хІанзлехьа цхьа миллиони 900 эзари сома маьха гІишлон-монтажни балхаш. ХІаьта шоай низаца ца деш диса гІишлон-монтажни балхаш 797 эзар сом мах болаш да.

Къахьегама овсарле лакхъяра ах шера план 74,8 процент мара кхоачашъяьяц ДСК коллективо. Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи хьалашка пайда бе безача, зе а деш чакхбаьккхар цо дІабаха ялх бутт. Экономически реформа хьалашка цхьаккха дича а ла мегаргдолаш дац иштта болх белга. Гуш махиллара из ший деша да хиннаяц.

ДСК цхьаккха участок яц тІанийцача декхарех лоархІа ца ярал совгІа, паччахьалкхен план кхоачашъеш а. Царех я Хункурханов Лема, Цамаев Маскуд, Нураллиев Нурды, Цукаев Іийса, Тимирханов Мухьмад керте латтача гІишлон-монтажни участкай коллективаш. Царна дукха паччахьалкхен декхар тІадисад укх шера.

СИХДЕННАД КХАШКАРА БАЛХАШ

ДІаала а низткъала долаш, юртбоахама къахьегамхошта, Іалаьмате бехктокхаме ха я хІанзара яр. Цкъа-дале, селлара чІоагІа эттача йІовхалах укх дІаьхача денна тІатеIIа къахьега деза цар, хаоттам талхар кхераш шоай са даа а деза.

Атта дий, цІенача хьоцарца хьалкхеяь юртбоахама культураш Іаяха дукха пайда а боацаш яйна дІаялар? Цул чІоагІагІа Іоткъам болаш кхы фу хургда кхаш леладерашта? Ди-бийса ца къовсаш бІарччача Іайи, иштта бІаьстин къахьийгачул тІехьагІа, вІалла дага а доацаш, цІаьхха догІаш Іотіа а долалий, цар мел лийрхІар «тІап» аьле дІадоалаш хийла моттиг нийслу. Цудухьа, да аз яхар: мел хала хІама да из юртбоахама къахьегамхошта!

Къаьстта укх тІеххьарча шерашка вай республике дукхагІдолча боахамашка кІезига нийсъялайзар цу тайпа моттигаш. ЦІаккха ца соцаш лаьттача йоачаша таро хилийтацар кхаш леладерий шоай ханна ялаташ дІадийна даха а, е иштта мара уж чуэца а. Уж ханаш вайна дика дагайоагІаш а я.

Цу деша маІан дика кхета а деш, хІанзара яр миссел ши йІовхал кхы яле а цох дег тІара доккхал а деш, деррига шоай низ-хьинар оарцагІа а даьккха, хьийкъа ялат чуэцаш ба укх деношка Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза къахьегамхой.

ХІаьтта шоай балха ди дІадоладеш бар боахама механизатораш со цига нийсвеннача хана. Малх хьалбаьнна селла дукха ха еце а, бакъда, бийса цига яьккхача санна совхоза кхаш леладераш шоай метте бар. ДІахатта ца эшаш гуш дар, боккхача сакъердамца цар шоай къахьегама ди дІадоладеш хилар. Цхьа саг вацар цига цІимхара юхь йолаш. ЦаI сапна безаме вар шевар а. Иштта хьоастабенна болча наха юкъе нийсвеннача а Іалаьмате сапаргІата хет.

Къамаьлаш кхы дІаьхдинзар совхоза кхаш леладераша. Цу сахьате шоай «болата кемаш тІа» хайшар. Хувцаделар деррига а. Кхытайпа дар гуш хиина сурт. ЗІамиген вокхен цхьа саг вацар дер - дайна лелаш. Шевар тІатеIIа къахьегаш вар.

Мукх бар цу диинахьа цига чуэцаш хиннар. Из болх дІахьош 18 комбайн а яр. Вешта, ши - кхо ди дар из болх укхаза дІаболабаь. Хьалхарча цхьан - шин диинахьа 200 гаргга гектара тІара чуийцаяр из культура. Хьагучох, лоацщача хана из хьувкъам чуийца баккха лерхІаш а бар уж.

Чуэцаш латтача ялата тІехьа болх беш яр чан аргІаш деш йола звено. Цу звенона керте латт боахаме къьнагІа вола механизатор Олигов Султан. Шоаш хьадер цІенен тешамен ду цар. Саго хІама дІаала ца дезаш шоай декхарех дика кхеташ бар звенона чубоагІа болхлой. Из иштта хилар цар шоай балхаца хьа а гойтар.

— Укх шера къаьстта белгалбаьнна къахьегаш ба тха кхаш леладераш, — яхаш дувц совхоза керттерча агронома М. Чумакова. — цхьа буртилг а тІехьа зехьа бовра кхераш доккха хІама да-кх цар деш дар. «БІарг махилба шоана» яьхар аз хийла сай дагахьа. Балха мутІахьа-м тха механизатораш даим а хиннаб. ХІаьта а, укх шера цар шоай хьинар айдича санна хет сона.

Бакълув совхоза керттера агроном. Ба а ба уж укх шера къаьстта белгалбаьнна. ТІаккха, сендухьа хила деза из? Цу хаттара жоп иштта делар цо: — Цкъа-дале, цІаккха ца хиннача бесса дика аьттув баьннаб тха укх шера боахама кхаш леладерий хьашташ дизза кхоачашдара эша болх боагтІача тайпара вІаштІехьбаккха. Тхоашта мотар даьд балхацара цар безам совбаргбола наькъаш лоаш. Хоадам болаш я моральни, материальни, совгІатаща уж белгалбоахаргбола мероприятеш а. ШозлагІ-даде, хІара тха механизатор дика кхеташ ва ше сендухьа къахьег. Белгалдаьккхад хьогге а кхашкара балхаш чакхдаьнначул тІехьагІа царна лургдола кІан, йоли, кхыдола ялатн. ДукхагІа цу гІулакхо таро хилийтай, аьнна, хет сона укх шера селлара тха механизатораш белгалбалара.

Аз тхьовра лакхе маллара, 18 комбайн я хІанз укх сахьате хьийкъа ялат чуэцаш. Укх деношка араяргйолаш кхы 4 комбайн а я. Из болх кхоачашбераш ба боахаме толашагІа бола механизатораш. Царех ба комбайнераш И. Дударов, О. Дзауров, С. Олигов, Б. Зурабов, кхы дукхабараш. Цхьа ди дІадодац царех хІаране 125—130 процент сменни декхар кхоачаш ца деш.

ТІехьбаьнна хьалха дика хиннабеце а, белгалдаккха доагІа. соахкарчун юхе укх шера боахаме кхебаь хьувкъам дуккха дикагІа хилар. 22 центнерга дІакхоач юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара укхаза чуэца мукх, план 18 центнер йолча.

Цох Іаяха кхы боккха хьокхам хеташ-м бац е механизатораш а, е боахама специалисташ а. Дале а, фу дергда. Соахка иззал а мича хилар цар из. ХІанз царна дагадоаллар из дац. Цар хІанз керттера декхар — махулла сихагІа ялат чуийца даккхар. Цул тІехьагІа уйла ергья цар массане цхьана дІахо шоаш дергдолчох.

Ховш махиллара, делкъийга салаІа-м йиш а яцар хІанз механизаторий. Кхашкара балхаш «кхехкаш» латтача хана «салоІалга» яхар вІалла фуд а хац царна. ХІаьта, хІама ца диъача а мича боал уж. Цу гІулакха а дика аьттув ба укхазарча къахьегамхой. Кхай тІа болх беш я дІахьа кхухьа кухни. Болаш ба царна хоза кийчбаь бІайха кхача. Цу гІулакха дика кайоалаш ба совхоза повараш ЕвкуровгІар БагІдати Милихани.

БоагтІача бесса шоаш теркал беш хилча, шеко яц кхаш леладераша шоай декхараш дизза кхоачашдергхиларах. Хьагучох, цох дика кхеташ ба совхоза кулгалхойн боахама специалисташи.

М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

БархІ бІаь гектар совгІа дола лаьтта шин звенос арендни подрядагІа леладеш да тха боахаме. Царех цхьаннена кулгалдеш ва йоккха балха опыт йола механизатор Чинтамиров Муслим. Ший ворхІ новкъостаца 400 гектара тІа ка бола ялати 190 гектара тІа фунен доакъаран лаьрхІа люцернен кхейир цар. ХІаьта геттара дика хьокхамаш гойташ хьа а боагІа. Масала, планагІа кхозза хьекхачул тІехьагІа хІара гектара тІара 45 центнер йол яккха декхарийла ба уж. Долче, дукххьал цкъа хьекхачул тІехьагІа хІара гектара тІара 40 центнер чуийцар цар. Еррига йол цхьоалагІча классах а я. Кхы а шозза хьекхачул тІехьагІа хийцца ши план е таро йолаш ба уж.

Уж гІадбугаш ба цар кхебаь кхыча культурай хьувкъам а. Иштта, масала, лийрхІачул 14 центнер дукхагІа а долаш, 39 центнер кІа даьлар хІара гектара тІара, хІаьта мукх-ворхІ центнер дукхагІа а болаш— 30 центнер.

Кхы лохагІа бац хьувкъам Нетиев Эльмурзас ший пхе новкъостаца кхеяьча юртбоахама культурай бар а. Горохаца цхьана дІабийнача кена кхашкара планал шозза дукхагІа йолаш, 30 центнер башха-дика йол яьккхар цар. Къаьстта дика хьувкъа-

АРЕНДАТОРИЙ ТОЛАМАШ

йир гина лаьрхІа лелаяь рапс. План 12 центнер йолаш хІара гектара тІара 26,2 центнер ги даьккхар цар даьтта даккхара. Из паччахьалкхенна дехкачул тІехьагІа, царна 60 эзар сом совгІа ахча делар.

Белгалдаккха доагІа, планал совгІа яьккхача 25 процент моллагІча юртбоахама продукцех шоай безам бар де арендаторий бокъо йолга. Цудухьа хІара гектарах махулла дукхагІа пайда баккхара къаьстта теркам тІабахийтаб цу звеноша. Масала, рапс, горохаца цхьана кхебаь кен чуэццаше а мошача доакъара лаьрхІа борц дІабийра Э. Нетиева звенос.

ХІаьта М. Чинтамиров ший новкъостащца гина лаьрхІа люцерна чуэца кийчлуш ва. Шеко яц цу культура хьувкъам а планал дукхагІа баргхиларах.

В. ДОВЛЕТМУРЗАЕВ,
Наурски района Ленина цІерагІча совхоза керттера агроном.

КХАЧАНЦА ӀАЛАШО ЯР—ПЕРЕСТРОЙКА ЛОАРХӀАМЕГӀДОЛА ДАКЪА

(ДӀахододар. Долалур 1-ча оагӀо тӀа).

Из деррига а хьайбай продукташ эцара план кхоачашъяра Ӏатгкъ. XII-ча пятилетка кхаь шеран ах шеран 24 колхозон совхозон паччахьалкхенга дулх дохкара план кхоачашъьяц, 29-не—шура йохкара план. Кхоачамбоацараш гучадувлийт коа тӀара оалхазараш леладелга дегӀакхувлача а. Парте областной комитето дукхаза а теркам тӀаэзаб Госагропрома кулгалхой (н. Миммбулатов), «Птицепрома» треста директора (н. Тумриева), парте Шалински, Грозненски райкомий (нн. Усамовен Витушевен) цу даькъе тӀехьадисар дӀадаккхара кардинальни де дезараш тӀаэца дезалга, цхьабакъда, укхаза хьал дикагӀча оагӀонахьа чӀоагӀа мела тоалу. Хьалха санна йолаш я производства технологи телхаяра, наьха йоагӀача тайпара йоакхо ца яра факташ. КПСС Грозненски горкомо (н. Куценко) боагӀа тӀахьожам лоаттабац г. Грозненча промышленни предприятеша птицефабрикашта шефски новкъостал дара тӀехьа. Хьалхарча ах шера планага диллача хьагул ца деш дисар 25,4 млн. фуъ.

ЧӀоагӀа чоалхане долаш дус шурийна хьайбаш леладеча даькъера хьал а. Къаьст-къаьстача районашка детташ долча доахана Ӏулаш тоаде доахк тхо, яхаш, уж дӀадоахаш латт, алсамо шура луча хьайбаща цар дукхал метта ца а оттӀаш. 17 процент совгӀа дола доахан пайдана доацаш лаьрхӀар Грозненски районе, хӀаьта Ачхой-Мартановскии Шалински районашка — 15 процент, Сунженски районе — 11 процент. БӀарчча хьанийцача республике гӀолла хьалхарча ах шера дулха лаьрхӀа ворхӀ эзар етт дӀачубеннаб, хӀаьта царна когаметта духьашха дахка 4,5 эзар шинар мара хьанийцадац.

Вай цӀенхаштта бехк баккха беза цу зенерча практика хьалхашка персональни бехктокхаме болча нн. Миммбулатовнеи Сологубаи, колхозийн совхозийн кулгалхошта, иштта цаьргара хьадеха деза детташ долча доахана Ӏул тоадара, шура, дулх, кхыйола хьайбай продукташ дукхагӀа яхара хьакъехьа кардинальни де дезараш делга.

Хьайбаш леладелга сихдаь дегӀакхувлара эшар да доакъара база чӀоагӀъяр. ДӀадахача шера бежана хӀара условни керта 19,2 центнер доакъара единица Ӏалашъяра итогаша хьакъехкар вай общественни доахан санна, индивидуальни сектор а гӀожача а мошача а доакъаращца дииза Ӏалаццара бокъонца таро хилар. Цхьабакъда, хӀара колхозо, районо шоай таронех биза пайда эцац. Дувцар да, керттерча даькъе оахача, къаьстта хий деттача лаьтташкара доакъара культурай хьувкъам лакхбарах. Цонашкеи доахан доаржадеча дагӀенашкеи йолча баций продуктивность лакхлац, Наурскии Шелковскии районашка бурунех яьссале хилара процесс дӀайодаш я.

Госагропромо доакъар лорадара доаггӀар ца дар бахьан долаш, практически хьал ца еш йитай йол, силос, кхыдола доакъар леладара лаьрхӀа хранилищаш. Из бахьан долаш Ӏалашдеча доакъарах дикка дукхагӀчун хьоанал йов. Вайна духхьал аьлеи силосеи тоннаш ийша Ӏац, хӀаьта эшшача боараме белок йоалла доакъара единицай тоннаш эш.

ЧӀоаггӀа доакъара база хьаярца дувзаденна дешаш массаза партийни комитетий тӀахьожама кӀал хила деза.

Ялат дукхагӀа даккхара проблема хьалха санна, вайна керттера йолаш юс. ТӀеххьарча шерашка ялат дӀадувш дола лаьтташ кӀезигдаь дале а, хьувкъам дегӀабар чотагӀа ялат валови оагӀонга диллача, хьалхарча боарам тӀа чуэца вӀаштӀехьдаьннад. Цунца цхьана, цхьайолча районашка, колхозашка совхозашка, лаьтта леладара культура лоха хиларах практически хьувкъам хьахилац, цо ялата заготовка яра планаш юкъагӀйоах. Геттара ла йиш йоацаш хьал эттад фу доаккхача даькъе а. Укх тӀеххьарча кхаь шера цхьоалагӀча класса фу ги на удельни дозал (гурахьа ювча культурай) 80 процентатара 14 процентага кхаччалца лохденнад. «Грозненский», «Загорский» санна долча доккхача боахамашка дийнех кхо дакъа хулача лаьтташка кондиционни доаца фу дӀадийнад.

ХӀара шера кондиционни доаца фу дӀадув Надтеречни, Грозненски, Гудермесски районий къаьст-къаьстача боахамаша (АПО а АК а председателаш н.н. Индербиев, Бухадиев, Исмаилов). ХӀанз а хоалуш дац Госагропрома, советски боахамийн органаша ялат кхедарца леладу гӀулакх эргадаькхалга. ДӀадахача шера санна, ялат ханнахьа чу ца эцаш тӀехьадоах, цо ший аргӀан хьатӀадоагӀача шера хургболча хьувкъама база хьаелга тӀехьатетт.

Дуккхача боахамашка болх комплексни хьисапе вӀаштӀехьбаккхац. Лаьтта кийчдара доакъара лаьрхӀа культураш дӀаера ханаш тӀехьайоах, вӀаштӀехьдаккхац фу кийчделгеи цӀенделгеи.

Геттара мела латт паччахьалкхенга ялат, баьца хьоар, рапса ги, кхыйолча культурай ги дохкара гӀулакх.

Баха нах баьцадаарий, сомий продукцеца, коартолашца Ӏалашбара гӀулакх хаьдда тоаде деза. Продукце ассортимент йоккха яц, хӀаьта доагӀа а доапотребителаша доагӀа а гӀаш дукха бехкаш доах цар уж дика ца хиларах, маьхаш лакха хиларах. ТӀеххьарча хана даькъан материально-технически база чӀоагӀъяра, интенсивни сорташи технологеши, арендни подряд юкъейоалаяр хеттача бесса леладац. Цу даькъе, кхычарга хьежача комплексни хьисапе болх биц. Госагропромо (н. н. Арбиев, Волков, Малич) практически цхьаккха хӀама даьдац кулг кара деча халача балхашта кӀезиг-дукха яь а механизаци яра. Массанахьа баьцадараш хьагулдар, царна сортировка яр, уж тӀадоттар кулг кара кхоачашду. Сортировальни пункташ, транспортировка яра контейнераш хьае лаьрхӀа хинна программа кхоачаш ца еш юкъагӀъяьккхай. Цу дерригне дукха продукци йоайт, эзараш студенташи предприятей болхлойи шоай гӀулакхаш тӀера а боахаш, хьувкъам чуэца кхувла безаш хул.

ДукхагӀйолча районашка коартолаш, баьцадаараш хьалкхедеча подряд, арендни отношенеш формально юкъекхувл. Тахан дикка дукхагӀча сомий бешамашта, баьцадаарий культурашта лерттӀа доал диц, уж оасарах хьалъюкъ, царна тайп-тайпара лазараш кхийттад, цига хьалкхебаь хьувкъам чуэцилга лерттӀа вӀаштӀехьдаькхадац, хӀаьта цо горожанаш Ӏалашбеча чоалхане хьал хьакхолл, иштта продукцена заготовка яра, из Ӏан замалахьа лаьрхӀа дӀаоттаяра паччахьалкхен план кхоачаш ца еш йисса тарлу.

Тахан вай Госагропромагара (н. н. Воронкин, Арбиев) хьадеха деза долаш дола кхоачамбоацараш дӀадахара, баха нах цу продукцеца Ӏалашбара боарам хоалуш лакхбара, дакъа дегӀакхувлача стабильностага кхачара хаьдда дола де дезараш тӀаэцалга. Продукци йоккхара, лелаяра, чакхъяккхара материальни база дегӀакхувлара комплексни де дезараш кхоачашде, цу гӀулакха лаьрхӀа средствош йиэза караерзаелга, объекташ ханнахьа хьалъелга Ӏалашде деза. Цу геттара чӀоагӀа лоархӀам болча декхара юстара латта йиш яц горрайисполкомаш, республика Министрий Совет. Уж шоай болх тоабе декхарийла ба, бахача наха из реально тикай прилавкашка гургдолаш.

Вай долча кхоачашъеш я чуӀе фусамаш хьалъяра, газификаци яра, хинца, бувзамца Ӏалашбара, наькъаш хьадара, медицински, бытови, торговле гӀулакх делга тоадара йӀаьхача ханара лаьрхӀа программаш. Укх пятилетке цу гӀулакхага дӀайохийтаргъя 194 миллион сом капвложенеш. Хьалъе лаьрхӀад 5,4 эзар квартир, 5,0 эзар моттиг йола деша даха ха йоацача берий учрежденеш, 7,7 эзар моттиг йола школаш, 60 маьнги бола больницаш, клубаш, тикаш, кхыйола соцкультбыта объекташ. 335 километр наькъаш дахка лаьрхӀад.

Укх пятилетка кхаь шера 2,3 эзар дезал кердача фусамашка баха хайшаб, 3,2 эзар моттиг йола школаш хьалъяьй, 125 километр газови сеть йиллай. Цхьан сменагӀа 2 эзар саг тӀаэца амбулаторно - клинически а фельдшероко-акушерски а пункташ хьалъяьй, 129,7 километр боахамашта чухьа наькъаш дехкад. ТӀеххьарча шерашка дӀахо дегӀанхай юртара быта служба.

Боахамашка къахьегача ахархой къахьегамен бытеи хьалаш тоадара кӀезига хӀама диц Грозненски районерча «Советская Россия» яхача колхоза правленеи партийни комитетеи (председатель н. С. А. Амхадов, парткома секретарь н. Р. А. Бисултанов). Колхозо цхьан сага лаьрхӀа чуӀе фусамий, соцкультбыта объекташ хьалъярга республике гӀолла юкъера лаьрхӀача йохийтачул дикка дукхагӀа средствош дӀайохийт. Массаза а наьха йоакхо яро юрта культура, колхозхой балха хьинар лакхдара, боахамий экономика чӀоагӀъяра гӀо ду. Цу тайпара масалаш доаладе йиш я кхыча районий къаьст-къаьстача боахамашкара.

ХӀаьта а юрт социально дегӀакхувлача дикка тӀехьадус вай. Хьакъестаеш йолча средствоех во пайда эц. 1986 — 1988 шерашка агропромышленни комплекса производственни йоаца объекташ хьалъеча 18 миллион сом капвложенеш кара ца ерзаеш йиссар. Республика городашка а юрта а бахача наха гӀулакх деча хоалуш башхало я. Юрта вахача хӀара сага дӀалаьрхӀача гӀулакх дара боарам городе вахача сага дечул шозза гаргга лохагӀа ба. Укх шера 1-ча январага кхоачаш нах бахача 4 пункте юкъарча дешара школаш яцар, хӀаьта 108 пункте — унахцӀено лорадара учрежденеш, 9 — деша даха ха йоацача берий учрежденеш, 80 — культурно-просветительни учрежденеш. Нах бахача кховзткъеи кхаь пункте кхачан товараш дохка тикаш яц, хӀаьта нах бахача 121 пункте — бувзама отделенеш.

Цу дерригне колхозашкеи совхозашкеи стабильни къахьегама коллективаш хьаяра новкъарле ю.

Мадарра аьлча, укх тӀеххьарча кхаь шера юртбоахама производстве болх беш бола нах кӀезигбеннаб. Юкъера школаш чакхъьяхачарех 19 процент хулачар мара шоай вахар юртбоахама производстваца дувзац. Укхаза тхона хетачох, партийни организацештен моттигерча Советаштен шортта бе болх ба. Шерра болх дӀабоаржабе беза квартираш, цӀеноа хьалдара хьакъехьа, тӀехьагӀо уж нахага льготни условешка дохкаргдолаш. Уйла ел. 1990 шерага предприятей низаца, цу даькъе АПК боахамий способаца 200 эзар кв. метр цӀеноа хьалдара декхар оттадаьд вай. Къаьстта могаде деза наха шоашта цӀеноа хьалдар, цу гӀулакха лаьрхӀа материалаш а льготни кредиташ а луш. Из деш АПК гӀишлонхой болх овлангара тоабе беза, боахамий способагӀа гӀишлош хьалъе, гӀишлон материалаш хьаелга вӀаштӀехьдаккха деза.

Уж дешаш парте горкомий, райкомий, горрайисполкомий тӀахьожама кӀал лоаттаде деза.

КПСС ЦК мартовски Пленумо эггара хьалха къоастае езача проблемашта юкъе лерхӀ экологе проблема.

1988 шера июне хиннача парте обкома пленуме вай Ӏалам лорадара де дезарий шерра программа оттайир из кхоачашъяра хаьдда наькъаш белгалдаьхар. Цхьабакъда, цу программа цхьадола керттера лостамаш ледара кхоачашду. Надтеречни, Сунженски, Ачхой-Мартановски районий дуккхача боахамашка минеральни удобренеши пестицидаши доал доацаш лела а ю, царех харцахьа-бакъахьа пайда а ийбу. Республике баьцовгӀаш лораяра биологически средствоех шерра пайда ийбац. Хьалъе лаьрхӀа хиннача, биосредствош хьаяра йолча пхе биологически лабораторех цаӀ мара хьаьяц — «Тепличный» яхача совхозе.

ХӀара боахаме минеральнии органически удобренеш, баьцовгӀаш лораяра средствош лелаеча, царех пайда ийбеча цӀенхаштта порядок оттае еза. Уж додача хишка а Ӏамашка а тувса йиш яц. ХьинарегӀа шеръе еза баьцовгӀаш лораяра, биологически средствоех, экологически цӀенача приемех, технологех пайда ийбара сфера, хьинар айде деза хий лорадеча зонашкара фермаш, нефтебазаш, кхыйола объекташ дӀаяхара, очистни сооруженеш хьаяра, гонахьара Ӏалам лорадара хьакъехьа кхыдола кхы тӀехьа тетта йиш йоаца де дезараш кхоачашдара хьакъехьа беча балха. Бахача наьха экологически культура лакхъяра шерра болх дӀабоаржабе беза.

Боахамий кулгалхоша, республике бахача наха белгалъяь мероприятеш кхоачашъяра тӀехьа цӀенхаштта тӀахьожам лоаттабе беза Ӏалам лорадара йолча комитета (н. С. Н. Хаджиев), республика халкъа тӀахьожама комитета (н. П. Г. Кащеев), общественни организацеша. Цу тӀехь лоаттабеш бола партийни тӀахьожам чӀоагӀбе беза.

Республика ше шийна Ӏалашо яра проблемаща бувзам болаш да гражданий подсобни боахамаши садово-бешамий товариществаши дегӀакхувлярах дола дош. ХӀанз нах теша а тешаш, бӀубенна из гӀулакх хьинарегӀа а безамца а кхоачашде гӀерт.

ХӀанз подсобни боахамашка 28,8 эзар тонн дулх, 166,3 эзар тонн шура йоаккх, 53,3 миллион фуаш гулду, 20,3 тонн коартолаш, 28,1 эзар тонн баьцадаараш, 47,7 эзар тонн сом хьалкхебу. 2,3 процент мара юртбоахама лаьтташ дӀа ца лоацача цар республикерча ерригача юртбоахама продукцех 38 процент лу.

Вай юрташка баха дуккха нах цига хьинаре дакъа лаца кийча ба, цхьабакъда, уж партийни органаша, моттигерча Советий исполкомаша, боахамий кулгалхоша хьаллацац. ХӀана нийслу из? ХӀанз партеи правительстваси деррига доазош а дӀадаьха, шерра паргӀато ма енна йий бахача наха шоай доалахьара боахамаш дегӀакхувлара. Укхаза керттера бахьан латт доакъара проблемах, къонача доаханца, коа тӀарча оалхазаращца уж Ӏалашбарах. Цхьабакъда, уж дешаш къоастаде йиш йолаш да, хӀаьта уж шоай ханахьа къестаде а деза.

Дукха ха йоацаш тӀемеи къахьегамен ветераний совета (нн. Филькин, Мамаев) инициативагӀа хӀара цӀеннагӀа анкетировани яра наькъаца тхона яйзар Грозненски района Побединскии юрта Совета пхе юрта бахача гражданий подсобни боахамаш сихха дегӀакхувлара таронаш. Гучадаьлар, кхоалагӀа дакъа хулача боахамашка хьайбаши коа тӀара оалхазараши ца хилар. Долинский яхача поселкера 648 боахамо вӀалла доахан а коа тӀара оалхазараш а леладац. Цу юрташка бахача нахах дукхагӀбараш шоай коа хьайбаш леладе безам болаш ба. Совхозе бахача наха дех, шоашка шинараш, доахан, доакъар дохкар.

Специалисташа лаьрхӀачох, цу юрташка еррига таронаш я шозза гаргга дукхагӀа доахан, пхезза дукхагӀа — хьакхарч, коа тӀара оалхазараш леладе. Практически еррига юрташка я шоай коашка продукци алсамъяккхара резерваш. ЭффективнегӀа пайда эца беза царех. ХӀанз из дош хаьдда къоастадарга довла, хӀара юрт, юрта ваха хӀара саг цу гӀуланкха юкъеоза веза.

Юртбоахама предприятей кулгалхошцеи общественни организацешцеи цхьана хӀанз халкъа депутатий моттигера Советаш наха шоай доалахьа дерригача тайпара хьайбаш леладара нормаши приусадебни участкай боарамаши шерде йиш йолаш я. Нагахьа санна, эшаш хуле колхозникаштен совхоза болхлоштен доакъар даккхара кхы тӀа оахаш дола лаьтташ, йол хьокха дагьӀенаш яла еза, хӀаьта иштта колхозаца, совхозаца дагьча договора кӀийлен тӀа юртбоахама продукци хьалкхее лаьрхӀача дезалашта, гражданий кооперативашта арендагӀа лаьтта дӀатела деза. Цул совгӀа, лаьтташ леладеча гражданашта юртбоахама дагӀенаш дуккхача хана тӀачӀоагӀъе еза. Вайцига массанахьа я цу тайпара таронаш, къаьстта республика лоаман районашка, цига зӀамигача контурни юртбоахама дагӀенаша йоккха общественни производстве лелае таро лац.

Болхлоштеи колхозхоштеи баьча балхах лучун натуральни дакъа шерде деза, алапен меттел царна дукхагӀа гӀожа, моша доакъар, фуражни ялат тела деза. Царна къона доахан, коа тӀара оалхазараш, зӀамигача механизаце средствош, гӀишлон материалаш эцача, кредит луча, эффективни производстваца е товарни продукцеца дувзаденна кхыдола дешаш къестадеча гӀо де деза.

ТӀеххьарча хана йовзаш йола решенеш кхоачашъяра садови участкашта лаьрхӀа лаьтташ дукхагӀа къестаду. Укх пятилетка кхаь шера республике гӀолла цар дукхал кхозза совгӀа дегӀаенай. ХӀанз садови а бешамий а участкаш я 54 эзар дезалга.

Цунца цхьана кхачан ресурсаш алсамъяхара лоархӀаме йолча цу таронах боагӀача тайпара пайда ийбац Малгобекски, Надтеречни, Сунженски районашка. Укхаза дӀадахача кхаь шера коллективни бешамаш дӀаекъара лаьрхӀа чӀоагӀъьча схемага хьежжа лаьттан участкаш ца луш битаб бийъ эзар совгӀа дезал. Предприятей, организацей дуккхача кулгалхоша садоводашта - любителашта садови участкаш хьаеча, ги, гаьнаш эцача новкъостал диц. Дукха моттигаш я, цхьацца бахьанаш а доахаш, ханахьа лаьттан участкаш хьа ца къестаеш. Духьал городе Грозне уж хьаэцара аргӀан латт 14 эзар гаргга дезал.

КПСС ЦК Пленуме белгалдоахар гражданашта лаьттан участкаш къестаеча цхьаккха тайпара духьаленаш хила йиш йоацилга, уж хьаечен дегӀакхувлачен эшаш дола новкъостал де, цар хьалкхеяь продукци моттигашка дӀаэца езилга. Укхаза цхьаккха тайпара волокита а духьаленаш а хила йиш яц.

Кхачан ресурсаш алсамйоахача, царех эффективно пайда эцача боккхача лоархӀаме я потребительски кооперации, цунна йоккхий бокъонаш еннай.

Таханарча дийнахьа республика потребительски кооперацие балха боарам геттара лоха ба. Мадарра аьлча, дукхагӀйола подразделенеш массазара торгови организацеш хинна дӀаэттай, царна дицденнад шоай кӀийле нах бахача пункташка хьаеш йола шоай лоӀамера юкхьанпара юртара потребительски обществаш хила езилга.

Цо потребительски кооперации юртарча наха гӀулакх дара дешаш цхьана къестаде дезача наьха боахамашцара, юртарча Советашцара, колхозашцара, совхозашцара, хийрчьаккхай. Заготовительни пункташ, продукци чакхйоаха предприятеш дукхагӀча даькъе йоккхача нах бахача пункташка я, хӀаьта зӀамига нах баха пункташ практически теркал яц.

Республике юртбоахама продукци хьаэцара бахача наьха 213 эзар совгӀа шоай подсобни боахамаш а садово-бешамий участкаш а йоллаше, вай кооперативни организацеша хӀара шера 8,6 эзар договор мара дац. ХӀара кхоалагӀча колхоза, совхоза территоре тӀа кооперативни приемозаготовительни пункташ я. Дуккха нах шоаш хьалкхеяь продукци йохка таро йоацаш бус. Масала, кооператораша наха хьадаькхача дулхах пхелагӀа дакъа мара дӀаэцац, иштта 13 процент фуаш, 2 процент гаргга шура, 337 — баьцадаараш, 8 процент сом.

Потребкооперации декхарийла я наьха доалахьа долча гӀон боахамашцара шоай юкъ-моттиг овлангара хувца. Кооперации декхарийла я дефицитни товараш, доакъар, зӀамига габариташ йола техника, удобренеш, гаьнаш йохкарца цхьана цар когаметта совлен яьккхача продукцех пайда эца а, из чакхъяккха а, цу даькъе, давальчески кӀийлен тӀа алхха юрташка из ехка ца Ӏеш, городе йохха а.

Белгалдаккха доагӀа, дукхагӀча юрташка, къаьстта Ножай-Юртовски, Веденски, Советски районашка бахача наха торгови даькъе гӀулакхаш дара дош вӀаштӀехьдаккхар геттара чоалханеча хьале долга. Мел йолча колхозашкеи совхозашкеи общественни кхачан предприятеш йолаш яц, хӀаьта школашка кхыметтел буфеташ яц. Баха нах маькхаца, дукхача кхачан продукташца, эггара хьалха эшаш долча товаращца Ӏалашбеча нийслу дукха кхоачамбоацараш.

Юртбоахама продукци чакхъяккхара гӀулакх таханарча дийнахьа потребкооперацие системе эггара ледарагӀа йола звено я. Хьалхарча аргӀагӀа кхоачашде деза из дегӀайоалаяра гӀулакх. ХӀара района территоре тӀа производственни кхачан комплекс хила еза, цо таро лургья баха нах шоаш Ӏалашбара парте бенна лостам кхоачашбе а, баха нах шоаш бахача моттиге керда хьаьча маькхаца, кондитерски изделешца, колбасашца, копченосташца, баьцадаара продукцеца Ӏалашбе а, вешта аьлча, уж товараш дохкаш долчча моттигашка уж хьаде.

СССР кооперацех долча Законо еррига потребительски кооперации овлангара хийца кердаяккхара принципиально керда таронаш гучаьяхар. Хетаргахьа, боахама расчета принципагӀа, юридически а экономически а ший лоӀамагӀа, дегӀаахара план ший белгалйоаккхаш, ийца пайда ше дӀан-хьаи бекъаш, балха тӀа хьаэцаш бола нах ше хоржаш йола цун керттера звено хинна дӀаотта декхарийла я юртара потребительски общество.

Мел йола тикаш, столовеш, кондитерски цехаш, заготпункташ, продукци чакхъяхара чоалхане доаца гӀулакхаш деш йола предприятеш цунна кара хилча бакъахьа дар. Уж йоккха йоаца а, шоай лоӀамагӀа йола а кооперативаш санна гӀулакхаш де, пайщиккий ахчан чотагӀа дегӀааха декхарийла я, царна юкъе леладеш дола гӀулакхаш боахама расчетни кӀийлен тӀеи договоращцен чакхдаха деза.

ХӀаьта райпои респотребсоюзен декхараш команда телар доацаш, кооперативай хьашташка хьажар а уж лорадар а, цар экономически хьалашка йоагтӀаш йола квалифицированни анализ яр а, из тоадара доаггӀаш дола хьехамаш дар а, рынка конъюнктура хьалхагӀе а белгалъяккхар, из дегӀаяра наькъаш лахар да. Юрта боахам айбара йоккхий таронаш лу колхозаша, совхозаша, промышленни предприятеша цхьана леладеча гӀулакхаша. Геттара лоархӀаме да городои юртои, болхлой класеои ахархошеи леладу бувзамаш кердача чулоацамца хьалдизар, уж кердача тайпара вӀаштӀехьдахар.

Дувцаш дар шаккхе даьна пайда баргболаш, боахама расчета кӀийлен тӀа кхачанца еш йола Ӏалашо тоаеча городской юртареи коллективаша дакъа лацар да. Парте Грозненски горкомо а горисполкомо а цу даькъе цхьацца практически гӀулакхаш де лаьрхӀад. Города Грозненча промышленни предприятеша колхозашцеи совхозашцеи вӀаши гӀулакхаш дара йола комплексни программа чӀоагӀъьй. ХӀанзе а шаккхе даьна пайдане йолча кӀийлен тӀа йӀаьххача хана лаьрхӀа договораш оттаьй.

Амма, хӀанзарчоа из гӀулакх Ӏалальмате ледарча хьале да. Промышленни, гӀишлон, иштта кхыча организацей кулгалхоех дукхагӀбараша цу даькъе дукха хӀама деш бац. Царех дукхагӀбараша шоай гӀон боахамаш вӀаштӀехьдоахаш бац. Промышленни, транспортни, гӀишлон, иштта кхыча предприятей алхха пхелагӀа дакъа мара шоай аграрни цехаш йолаш яц, хӀаьта уж а боагӀача боараме болх беш яц. Юртбоахама даьгӀений бӀаь гектара тӀа промышленни предприятей гӀонна долча боахамаша колхозашкеи совхозашкеи цу хьалашка йоаккхачул 1,5-зза кӀезигагӀа продукци йоаккх, хӀаьта царга 8,8 эзар гектар лаьтта ма дий. Цул совгӀа, царех къаьст-къаьстта яраша шоашта хьалха карагӀдаьнначунца нийсдича дулх кӀезигагӀа даккхара тенденци хоаеннай. Ийс процент кӀезигагӀа дулх даьккхар «Джалка» яхача совхозо, 23 процент кӀезигагӀа — «Красный молот» яхача заводо.

Промышленни предприятей аграрни сектор дегӀайоалаяр, экономически кӀийлен тӀа промышленностеи юртбоахамеи интеграци а кооперации а чӀоагӀъяр лерргаӀен шеррен леладе деза. КПСС ЦК дӀадехарашка хьежжа, хӀара промышленни предприяте доалахьа аграрни цех хила еза, 1995 шу хьатӀахкоачача хана хӀара болхлочоа 30 килограмм дулхи 50 килограмм шурей лургйолаш е цу боарамагӀа кхы тайпара продукци лургйолаш. Из чоалхане, бакъда, кхоачашдулургдолаш декхар да.

Продукци чакхйоаккхаш йолча промышленноста лоацача хана овлангара модернизаци е, юртбоахама продукташ лелаяреи чакхъяхареи система тоае езилга къаьстта белгалдаьккхар Пленумо.

Республике XII пятилетке цу гӀулакха лаьрхӀа 106 млн. сом паччахьалкхен капитальни вложенеш хьожае лаьрхӀад, е цхьайттлагӀча пятилетке цу гӀулакха хьожаьчул 53 млн. сом дукхагӀа.

Предприятеш, дукхагӀча даькъе, мадарра аьлча, къаеннай, геттара лоха ба механизаци яра цар боарам а. Кхачан, дулха-шурий, консервни, хьоари крупаши йоахача промышленносте болх беш волча 9,3 эзара сагах 4,4 эзар саг кулг-кара болх беш ва.

Республикай Министрий Совето 1988 шера «1989—1995 шерашка республика агропромышленни комплекса продукташ чакхйоахаш йола отраслаш сихагӀа дегӀакхувлара де дезарех» бола соцам тӀанийцар. Амма, гӀулакх ледара леладеш да, ший соцам кхоачам барга тӀехьа тӀахьожам мела лелабу республика Министрий Совето. ШийттлагӀча пятилетка кхаь шера пятилетке заданега диллача паччахьалкхен вложенеех 56 процент мара пайда ийца бац. Болх беш йолча предприятеех лерттӀа пайда эцац. Цу дерригне юхатетт дӀахо дӀайодача хана сихха гӀораеш йола продукци, полуфабрикаташ, къаьстта а кийча дааранш хьаделгеи уж торговлена лоаттаделгеи.

Аграрни сектора дукха лоархӀаме йоаца сфера санна продукци чакхйоаккхаш йола промышленность лархӀара уйла йита еза вай. Укх пятилетке Грозненски молкомбинате цӀагӀа еш йола нахча арахецаш йола лини, Наурски даьтта - нахчан заводе сгущенни шура арахецаш йола лини, Урус-Мартане морожени еш йола цех, иштта кхыяраш эксплуатаце дӀаялара декхар латт вайна хьалхашка. Пятилетка чакхъялалехьа Грозненски РПК шера 5 эзар тонн продукци арахецаш йола кондитерски цех, «Наурский», «Малгобекский», «Урус-Мартановский», «Курчалойский» яхача кхачан комбинаташка 200-негара 300 тоннага кхаччалца кондитерски хлебобулочни изделеш арахецаш йола цехаш болх бе йолаялийта еза. Шера 64 тонн глюкозно-сомий сироп арахецаргйолча завода проект оттаеш латт. Арахецаш йолча кхачан продукце ассортимент шеръе лаьрхӀад. Уж гӀулакхаш дар духьа, укх пятилетке болх бе йолалургья шера 2,5 тонн завтракаш арахецаш йола предприяти, шера 50 тонн дарбане, хоза хьаж йоагӀа чай арахеца цех.

Парте горкомаша, райкомаша кхачан промышленноста предприятей къахьегама коллективай, партийни организацей беш бола теркам чӀоагӀбе, хӀанзарча хано дӀадехарашка хьежжа шоай болх тоабеча царна новкъостал де, тӀадиллача гӀулакха хьалхара коммунистий бехктокхам лакхбе беза.

КПСС ЦК мартовски Пленумо юхатӀехьашкатетта йиш йоаца практически декхар хиларах тарра, къоастадир боахамгара даьнна районага а республикага а кхаччалца долча дерригача боахамашка аграрни сфера кулгалдара маьрра демократизаци елга, административно - командни Ӏоткъам дӀа а баьккха, боахам лелабара экономически методашка довлилга. Боахама реформа юкъара принципашка хьежжа чакхйоаккхаш я агропромышленни комплекса кулгалдара перестройка, кулгалдара керттерча звенои — колхоза а совхоза а лоархӀам чӀоагӀлуш ба. Республике цӀенъяь дӀаяьхай районий агропромышленни объединенеш (РАПО). Шелковски, Гудермесски, Наурски, Надтеречни районашка вӀашагӀъехкай агрокомбинаташ, хӀаьта кхыча районашка — агрообъединенеши агрофирмаши.

Районашка боахама кулгалдара органаш хинна дӀаэттай колхозийн совхозийн уполномоченни викалий собране тӀа хержа объединеней советаш. Цунца цхьана агропромышленни комплекса районни звенона кулгалдара аппарат холуш кӀезигъелар.

ХӀанз, паччахьалкхен предприятех долча Законах пайда эцачеи демократи шеръечеи хана, агрообъединенешта керте советаш латтача хана, кулгалдара функцеш дӀа-хьа екъара ха тӀаэттай. Колхозий, совхозий, предприятей, объединеней, коллективай вахараи балхаи еррига сфераш массайолча оагӀорахьара дегӀаахара дӀадехарашта жоп луш йола кулгалдара функцеш дӀаеннай боахама самоуправлене цу органашта.

Районашка, цар специфически белгалонашка хьежжа, колхозаша, совхозаша, АПК кхыйолча предприятеша цӀенхаштта ший лоӀаме йолча кӀийлен тӀа белгалъяьха функцеш кхоачашъергйола ремонтно-технически, гӀишлон, кхы тайпара гӀулакхаш деш йола, продукцена транспортировка яра а из йохкара а гӀулакх деш, цхьана хьалъеш йола предприятеши социальни лоархӀам бола объекташи хьалъю, хозрасчетни формированеш вӀашагӀйохк.

Республикански боарамах лаьца аьлча, укхаза къахьегама коллективай уполномоченни викалий юкъара собране тӀа демократически кӀийлен тӀа хержай агропромышленни комплекса республикански совет. Совета председателалла хержай КПСС обкома член, обкома аграрни комиссе член, Наурски района «Плодопитомнический» яхача совхоза директор нов. В. Ф. Зверькова. Агропромышленни комплекса совето гаргарча хана балха орган — республикански агропромышленни объединене вӀашагӀйоллара болх чакхбоаккхаргба. АПК совето объединене председателалла нов. М. А. Арбиеви председатела заместителалла нов. У. М. Льянови чӀоагӀвир. Балха органа республикански агропромышленни объединене мел йола кадраш АПК совете чӀоагӀъергья. Лаьтта леладараи из дӀанхьаи декъараи, ветеринарена, карантина, продукце дикала тӀахьожам лоаттабара, машиний хьал миштад хьажара, иштта кхыдола декхараш кхоачашдара НГӀАССР Министрий Совете паччахьалкхен службаш вӀашагӀйохка лаьрхӀад. Республикански боараме, хӀаьта иштта районий боараме а АПК предприятеша бокъонца ший лоӀамагӀа хьаю йоагӀ-йоагӀа хозрасчетни формированеш: кооперативно-паччахьалкхен, Ӏилман - производственни объединенеш, системаш, кхыяраш. ХӀанзле хьаяьй «Чеченингушагропромстрой», «Чеченингушагропищепром», «Чеченингушагропромхимия» яха кооперативно-паччахьалкхен объединенеш.

Республикански фондана а иштта бахача наха а лаьрхӀа йолча продукце закупкаши поставкаши яра, цунна бокъонца тӀахьожам лоаттабара хьае лаьрхӀад йоагӀ-йоагӀа паччахьалкхен службаш, хӀанз йолаш йолча агропромышленни комплекса кулгалдара органашка чубоагӀача болхлой чотагӀа. Паччахьалкхен заказех пайда эцара договораш оттаделга цо вӀаштӀехьдоаккхаргда колхозащца, совхозащца, агрокомбинатащца, объединенешца, арендни коллективащца, иштта кхычарца болх а беш, агропромышленни формированей советащца айхха бувзам а болаш.

Юртбоахама продукци, бийдал яккхара стимулировани яр духьа юртбоахама продукци ийеш йола паччахьалкхен служба ший доалахьа белгтала материально-технически ресурсаш йолаш хургья.

ХӀанзарча хьалашка боккхача лоархӀаме да юртбоахама Ӏилма. Аграрни сектор кердаяккхара ерригача процессашка дакъа лаца декхарийла да из. Производствана разработкаш юкъейоалаяра хьалхара Ӏилманхой бехктокхам а лакхбе беза.

Республика халкъа боахама потенциалах массайолча оагӀорахьара пайда эца а, организационно-практически болх принципиально кердача боараме чакхбаккха а, цун чулоацам овлангара хувца а беза. Производства бокхъонца да хилара уйла чуйоссае еза хӀара къахьегамхочун дег чу, къахьегамхо творчески лехам а инициатива а хьаллаца еза вай.

Регинальни хозрасчетагеи территоре кхачанца ше Ӏалашъяргеи яларца, халкъа депутатий Советий мел йолча звеньяй лоархӀам, боарам боацаш айлургба. Уж декхарийла я госзаказаш кхоачашделга вӀаштӀехьдаккха а баха нах кхачанца Ӏалашбара дош шоаш къоастаде а. Йолаш йола агропромышленни формированеш тоае, кердаяраш вӀашагӀйохка, юртбоахама продукци чакхйоаккхаш йолча промышленностацара дола бувзамаш кӀоаргде бокъо еннай царна, иштта кхыйола бокъонаши декхараши долаш я уж.

Цунца дувзаденна, республика Министрий Совето, Лакхехьарча Совета Президиумо уж керда бехктокхаме декхараш кхоачашдара кийчъе еза берригача боарамий халкъа депутатий Советаш.

Агропромышленни комплексана доал дара керда система вӀаштӀехьйоаккхаш беча берригача балха политически кулгалде деза парте городской а районни а комитеташа. Къаьстта теркам тӀабахийта беза кердача тайпара кадраш кийчъяра: экономически дийша йолаш, хӀамах кӀоаргга кхеташ, профессиональни говзал лакха йолаш.

КПСС ЦК Пленумо белгалдаь декхараш кхоачашделга дукхагӀча даькъе тийша да парте областной, городской, районни комитеташа, советски а боахама а органаша беча балхах. Цу хьалашка эггара хьалха эшшар фуд аьлча, из да ший балха формашка а методашка а критически хьажар, вай дахача хан-юкъа цӀаьккха а уйла яр, къаьна административно - командни стиль йитар, долче, хоржаш йолча хӀара органа болх эргабаккхар. Цудухьа, хӀанз эггара керттера дар да гӀулакх дика вӀаштӀехьдаккхар, дисциплина чӀоагӀъяр, дош а гӀулакх а цаӀ хилар, тӀайнца решенеш кхоачашъяра хьалхара бехктокхам айбар.

Кердача аграрни политикас дӀадех юртбоахама производство вӀаштӀехьъяккхарах а технологех а кхоачамбаь ца Ӏелга. Партийни комитеташа, цар идеологически средствоаша наьха психологера къаенна стереотипаш дӀаяхарца, цар сакхетам чу овлангара хувцамаш дарца дӀаболабе беза болх, хӀаьта из дулургдац тӀагӀертта къа ца хьийгача. Къахьегама, быта, наха шоайла леладеча гӀулакхий юкъара культура айе еза вай, лаьттан да хиларах тарра, ахархочун вахара хьисап хьакхолла деза. ХӀара сага дӀадовзийта деза КПСС ЦК мартовски (1989 ш.) Пленума решеней маӀан, кхачан проблема къоастаяра принципально динза даргдоацаш цо лерхӀараш, лерттӀа боахам лелабераш массанена дӀабовзийта беза, цу гӀулакха идеологически балха еррига средствоех: партийни а производственно - экономически а дешарах, массово-политически а культурно-просветительни а балхах, гойтара агитацех пайда а эцаш.

Ер шу керда аграрни политика кхоачашъяра зачеге долаш да. Юртбоахама балхий еррига комплекс овлангара эргаяьккха тоае еза. Тахан партийни, советски, юртбоахама органий керттера декхар сенах латт аьлча, из латт лоаццача хана, ца дойташ ялат чуэцарах, дика фу кийчдаь дӀаоттадарах, ялат паччахьалкхенга дохкара планаш кхоачашъярах. Этта хьалаш теркал а деш, чӀоагӀа Ӏалашде деза доакъар Ӏалашделга, дӀайнйнача хӀамашта гӀулакх делга. Къахьегамхошта ма эшша лоаттаде деза керда баьцадаараш, сом, боагӀача бесса болх байта беза «кха-тика» яхача конвейерага, хӀамаш чакхйоахача предприятешка, уж дикача бийдалца Ӏалаш а еш.

Доккхий а бехктокхаме а декхараш кхоачашде деза хьайбай боахаме. Къаьстта теркам тӀабахийта беза хьайбай а кӀоа тӀарча оалхазарий а продуктивность айяра. Цар продукци дикагӀа хилийтара, уж тӀера ца дувлийтара. Кхы ха дӀа ца йохийташ дӀадоладала деза Ӏанга фермаш, кормоцехаш кийчъе. Къаьстта терко е еза хьайбаш леладерашта болх бара а салаӀара а эша хьалаш хилийтара. ХӀара ферме хила беза бӀайха кхача, бытовой а медицински а гӀулакх делга, хӀара денна коа-карта эша товараш дохкилга вӀаштӀехьдаккха деза. Керттера дар — тӀехьаюсаш цхьаккха ферма ца хилийтар.

Партийни комитеташа, советски а юртбоахама а органаша, боахамий кулгалхоша, специалисташа тахан кхы а хьинарегӀа, бехктокхам боккхагӀа болаш, дисциплина чӀоагӀагӀа йолаш болх бе беза ерригача участкашка, ерригача звеньяшка. Дуккха хӀама тийша да юкхьанцарча партийни организацей, агропромышленни комплексе къахьегача берригача коммунистий хьинарех.

Вай берригача организаторски, политически, кхетам балара балха боарам айбича мара вӀаштӀехьдаргдац къахьегамхой кхачан продукташца Ӏалашбелга тоаде.

ДОКЛАДАХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

Пренеш хьайийллар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара **В. А. Куценкос.**

Доклада тIа гуш махиллара, перестройка хьалашкара никъ чакхбоал нах кхачанца Iалашбарга гIолла, аьлар цо.

Из проблема къостаеча боккхача лоархIаме ба коммунистий а промышленносте. гIишлош хьалъеча, городской боахама кхыдолча доакъашкеи сферашкеи дакъа лоацаш болча берригача къахьегамхой а болх. Грозне дукха ду юртарцара бувзамаш чIоагIдара. Цхьайолча предприятеша — колхозашца, хIаьта иштта городерча районаша — юрта районашца договораш увттадаьд. Масала, Ленински районо — Шалински районаца, Заводской — Сунженскичунца, и. кх. дI. Дуккхача тикаша бригадашца духхьалара договораш увттадаьд, боагтIаше а соми баьцадаараши кхашкара хьакхухьаргдолаш. Цхьабакъда, халахете а, цо проблема къоастаяц. ХIанз а, масала, Грозне бахача наха нормах доагIачох кхоалагIа дакъа мара парникови баьцадаараш дIакхачац. Рынкашка геттара безача маьхах йохк нарсаш, помидораш, баьцаш. Фу де деза? Сона хетачох, керда теплицаш хьалъяра городерча предприятей рузкъа вIашагIтохаро къостадергда дош. ХIанз царех 2,5 гектара тIа ярашта реконструкци ергья, хьатIадоагIача шера хьаергья уж кхаь гектара тIа, хIаьта кхойтталагIча пятилетке — 16 гектара тIа. Хетаргахьа, баьцадаарий проблема дикка къоастае таро лургья цо. Городерча предприятей кулгалхоша цу балха юкъе хьинаре дакъа лаца деза, цхьабакъда, цхьабараш IаттIа багIа лаьрхIа ба.

Сомийн баьцадаарийн продукцеца город Iалашъяра «Грозныйагроплодоовощторг» яхача объединене структура хувца еза, города юхера колхозаши совхозаши цун состава юкъе а йоалаеш, цу ханна йиъ овощеторг вIашагI а йоллаш. Цу тайпара предложенеш кийча я. ЧIоагIа ловра из решени тIехьа ца тетташ Министрий Совето тIаэцалга, хIана аьлча цу тайпара практика цхьайолча городашка дика чакхъяьннай. Дувцар да белгалъяьккхача объединенена, садови товариществашца цхьана индивидуальни бешамий продукци эцара маьхаш увттаде бокъо яларах. Иштта эшаш да объединене финансови хьал Совмино а парте обкомо а терхалдари доагIIаш дола новкъостал дарн.

КПСС ЦК мартовски Пленумо юртах йола хьадда программа белгалъяьккхар. Цун чу дикка йоккха моттиг дIалоац промышленносто. Цо хьинаре дакъа лоацаш ца хилча кхачан проблема къоастае йиш яц. Из керттера уйла горкомо а райкомаша а партийни организацешка гIолла чакхйоаккхаргья, укх активо белгалдаьха декхараш хьинарегIа кхоачашдара цар болх тIа а берзабеш.

Производства дуккха а резерваш юкъейоалае аьттув баьннабац вай, хIаьта йоккхача капитальни вложенеша боагтIача бесса пайда беннабац, аьлар республикански агропромышленни объединене председатела **М. А. Арбиева.**

Республика цхьайолча колхозашкен совхозашкен ког дIа мел баьккхача вайна гу боахам во лелабара факташ.

Демократически кIийлен тIа цхьан шеран ах шеран хиннача кулгалхой хоржамаша цхьайолча моттигашка боахамаш чIоагI ца дарал совгIа, царна доалде лоха компетентность йола нах оттабеча дIакхоачадаьд гIулакх. Дуккхача колхозашкеи совхозашкен царна ледара доал дар бахьан долаш, хала финансови хьал эттад, хIаьта «Труд», «Серноводский», «Маяк» яха совхозаш а кхыйола предприятеш а банкроташ хиннай.

Тахан геттара во Iалашбу Грозне баха нах сомацеи баьцадаарцеи. Лоха я цар дикал, къе я ассортимент, цу гIулакха, доагIа а доагIаш, нах раьза бац.

Дуккхача боахамаша из продукци яккхара планаш кхоачашйиц.

Цу хьалара арадовлара наькъаш — боахам лелабара керда формаш махулла сихагIа юкъейоалаяр, производственнии кхыйолен подразделенеш арендага яхар, кооперативни отношенеш дегIайоалаяр. Цхьабакъда, укхаза гIулакх юхатетта бахьанаш да. Царех керттердар — боахамий цхьаболча кулгалхошта шоай пдразделенешта экономически боахам лелабареи кортамукъале яла ловш ца хилар.

Дикалгахьа дола масалаш дукха доллаше а, цхьайолча районашка хIанз а нийслуш да арендини кооперативнии подрядашта хьалхашка латта декхараш кхета ца делга, договораш увттадеча атта наькъаш лехалга, из бахьан долаш къовсамаш дувлаш моттигаш хул. Иштта, йIаьххача юкъа арендага яла бокъо еланзар Ножай-Юртовски района Гагарина цIерагIча колхоза № 3 йолча бригадана, «Ассинский» совхоза хьайбаш леладеча бригадана, «Староюртовская» а «Ермоловская» а яхача коа тIара оалхазараш леладеча фабрикай бригадашта. Долаш да кхоачамбоацараш арендатораша материальни Iалашо еча а.

Боахамий дуккха кулгалхой а специалисташ а, лаьтта арендагIа леладе дIалуча хана, бицлу арендатораша новкъостал де дезаш хиларах.

Лаьттен хьайбаши леладерашта вай сихагIа кортамукъале лой, юрта материально-технически Iалашо яреи социальнии дешаш къоастадой, республике баха нах кхачанца вай Iалашбергхиларах дог тийша ва со.

Трибуна тIа'я **В. Ф. Зверькова** — «Плодопитомнический» яхача совхоза директор, республикански агропромышленни комплекса совета председатель.

ХIанз эггара ирагIйолчарех цаI я кхачан программа, аьлар цо. Декхарашта юкъе декхар — нах кхачанца Iалашбар. Из дара фу эш массанена ховш да. Эггара хьалха, юрта бахача наьха вахарей къахьегамеи хьалаш тоадар, социальни нийсхон принципаш кхоачашъяр. Юрта болх беш вола саг дика бытовой хьалаш, лакха алапи долаш хила веза, тIаккха цо беррига низ тIабохийташ къахьегаргда. Из деча хана, махулла аттача баккха беза цун болх. Сона хетачох, юрта боккха лоархIам болаш я зIамига механизаци, къаьстта баьцадаараши соми чуэцача.

Городе бахача дуккхача наха ховш да из. Кулгалхошца хьовзаеш говзал йинтац пенсионераш, цIагIа багIа кхалнах, дешархой хьувкъам чуэцача юкъеоза гIерташ, цхьабакъда, уж из де раьза хилац. ХIана? ХIана аьлча укхазара еррига механизаци ведари лоамии йоландаь. Iилман учрежденеша, машиностроителаша хьинарегIа болх бе беза юртбоахама къахьегама механизаци яра проблемаш къоастаяра.

ХIанз хержай агропромышленни комплекса республикански совет. ХIанзле а кийчъяьй цох йола положени, вIаштIехьъяьхай штаташ, кастта царга хьожаргба е совете, е учредительни собрани йолча хана. Цу объединене керттера декхар да цун материально - технически база чIоагIъяра, энергии ресурсаши лораяра керда технологи сихха юкъейоалаяра, къахьегама овсарле лакхъяра кIийлен тIа агропромышленни комплексана Iалашо яри из дегIайоалаяри. Хетачох, тIаккха вай гIулакх дIагIоргда.

Республике кIезига даьдац, хIанз деш а да аграрни сектор дегIайоалаяра, юртарча сага вахар аттача даккхара, аьлар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела **Х. Х. Бокова.** Цхьабакъда, вай юрташка кIоаргга хувцамаш хиннадац. ХIанзарчоа атта Iалашдац юртарча саго ший доалахьарча хьайбашта эша доакъар, чIоагIа кIезига я даьгIенаш. Кхоачам болаш дац цунна эггара чIоагIагIа хила деза гIулакхаш. Бакъдар ала ма дезий, уж гIулакхаш кастаста цо кхоачашду «аьттехьара бувзамаш» оалача наькъаца.

Укх тIеххьарча кхаь шера республике кIезигденнад доахани хьакхарчи. Из бахьан долаш биззача боараме Iалашбиц нах дулха-шурий продукташца. Вай хьаде деза хьайбай боахам дегIабоалабара эша хьалаш. Цхьабакъда, хIанзарчоа из деш дац. Кхоачам болаш да ер масал: таханарча дийнаха дуккха а юртара ковнаш цхьаккха хьайба чу ца ласташ да. ХIаьта Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински, Шелковской, Наурски районашкара аханел тоъал дукхагIдола ковнаш хьайбаш доацаш да. Этта хьал тоадара, вай уйла а яь, къоастаде деза ер декхар: эггара кIезигагIа аьлча а шозза алсамдаха деза коашкара хьайбаши оалхазараши. Цо аьттув лургба кхы тIа а 30—35 эзар тонн дулх, 170—180 эзар тонн шура яккха. Министрий Совето, Госплано, халкъа депутатий Советащца, колхозашца, совхозашца цхьана хIара нах бахача пункте хьайбай Iул дебадара тIаерзаяь расчеташ е еза. Цар кIийлен тIа цаIйола республикански программа кийчъе еза. Из дерригa а тIехьа ца доахаш де деза.

Шоай доалахьара хьайбаш доакхадара эша даьгIенаш белгалъяха а цахаддаш наха пайда нийбергболаш дIачIоагIъе а еза. Севооборота юкъера даха деза оахаш дола лаьтташ, Iан замалахь эша доакъар кийчдара товариществаши кооперативаши вIашагIйохкаргйолаш.

Новкъостал де деза лоамашка баха безам бараштa, шоашта мел лов хьайбаш леладе бокъо яла еза царна, тIехьагIа цар уж республика заготовительни кооперативни органашка дохкаргдолаш.

ТIеххьара, духхьал кооперацега гIолла нахагара хьайбаш нийдара болх тоабе беза, торговле гIолла йохкача продукцена эггара лакхагIдола маьхаш а оттадеш.

ХетачогIа, колхозаштеи совхозаштеи бокъо яла мегаргьяц нахагара хьайбаш нийдара наькъаца планаш кхоачашъе.

Цу тайпарча практико новкъарле ю боахамашка хьайбаш дебадара. Цигара хьадоагIаш да дулхах боккха мах баккхар, республика рынкашка, цу даькъе Грозне а долаш, дулх цIаьхха кIезигдалар.

Массехк дош аргда аз арендни подрядах. Къайле яц, боахамий цхьабола кулгалхой цох цхьамоллагIйола производственни звеньяш е гIерталга. ХIанз а доацаш да арендатора бокъонаш лораеш, из административни Iоткъама кIалхарвоаккхаш дола закон. Вай тешаш да, из кастта арадаргхиларах а цо дерригa а ший моттиге дIаоттадергхиларах а.

ТIеххьара — из проблема къоастаеча даькъе юрта Советий лоархIамах. Пайдане дар дукха ду цар. ХIаьта а бакъдар аргда вай: Советий лоархIамах дола къамаьлаш тоъал дукха дийцад. Дале а, Советашка, хьалха хиннача бесса, е бокъонаш а, е рузкъа а дац. Масала, фу де йиш я Совета председатела боахаме арендни бригадаш вIашагIйохкара новкъарле еча совхоза директора е колхоза председатела? Эггара дукхагIдар — юртсовета аргIанарча сессе цунна критика яр. Дешаш-м дешаш да, хIаьта Iаьдала низ — дикача материальни базагара а шерарча административно правови полномочешкара а хьабоагIаш ба. ХIанзарчоа юрташкара Советаш дехар дареи кхычарна кхетам бала гIертареи маIан долаш я. Царна эш цIенхаштта новкъостал, цар юрташка биззача боараме доал дергдолаш. ТIаккха мара кхоачашхургдац. «Дерригa аьдал Советашка!» яха лозунг.

XI пятилетка эсала чакхъяьккхар оаха, аьлар Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза парткома секретара **Х. И. Хизриевас.** Касса яьсса яр. Производственни участкаш дукхагIча даькъе пайда ца беш болх беш яр. ХIаьта хьайбай боахам даим зе деш бар. Долаш дар партийни комитета а колхоза правлене а корта лозабоаккха бахьанаш. Сихха балха тIа эггалонаш е а толамашкахьа гIа баккха а беза ха хьатIаэттар. Цхьабакъда, фу дар хувца йиш йолаш, малагIча оагIорахьа гIа баккха безар?

1986 шера эггара хьалха цхьадола хьайбаш дулха кхаба аьнна, нахага дIадала лаьрхIар оаха. Садуар: фу хургда-те, яхаш? Хиннар во дацар. Хьайбаш кхабара зона шерийр оаха. Цох хьахиннар районе дIахезар. Тха опытах лаьца дийцар халкъа депутатий районни Совета сесси йолча хана. Из опыт могайир, кхычахьа дIайоаржае мегаргья аьлар. Хаттар эттар: дIахо фу дича бакъахьа да?

ЦIагIа хьайбаш кхабар дика гIулакх да, цхьабакъда, аренда кхы а дикагIа я, аьнна, лаьрхIар оаха. Болх вIаштIехьбаккхара из форма дуккха пайданегIа я. Эггара хьалха сагах производства да ву цо, хIамах хьурмат де Iомаву из. МоллагIйола мах дIабохийташ яккхац продукци арендаторо, цох дIадодар махулла кIезигде гIерт из. Эггара хьалха тха оаз дIахезар Хасиев Сайдархана дезала. Договор оттадир. ХасиевгIара шоаш тоадир хьайбаш чулатта кхий, доахан аралехка моттигаш, поилкашта эша турбаш Iалашйир. Дулха кхаба цар дIайийцар 78 сиргIилг. Дикка дукха дулх тIакхетийтар цар хьайбашта. Соахкара шу чакхдоалаш цар дIачуенна сиргIаш гIаьхха а тIехьаьнна а ерста яр. Хьабаьнна пайда — 160 эзар сом. ЛоархIаме хIама: Хасиев Сайдархан ше вар экономист а, бухгалтер а, нормировщик а, вешта аьлча, дIадохийтачун йоаггIача тайпара анализ а учет а ше лелайора цо. Кастта ХасиевгIар масал кхычар а дIаийцар.

Тхона хетачох, хьайбаш кхабара гIулакх дика оттадаьдар оаха, тIаккха фу дергда шура тIакхетийтара? Эггара хьалха арендагIа лелабе 67 етт дIаэца лоархIавир Байтеев Адам. Из ше опыт йола хьайбаш леладерхо ва, хIаьта цун беррига дезалаш цхьан хана шурий комплексе болх беш хиннаб. Шурийна лаьрхIа хьайбаш арендни хьисапе леладар мел пайдане да хьахьокх укх масало: цхьа бутт мара баьннабацар БайтеевгIар леладеча доахана луш йола шура шозза дукхагIа хиннача хана. Арендатораш шоаш а раьза ба, лаьрхIа хиннача тайпара дIадода гIулакх.

Арендни гIулакхаш юкъедоаладеча даькъе тха партийни комитето Iоаяь опыт могаяьй, кхыча боахамашка дIайоаржае мегаргйолаш лаьрхIай из.

Боккха теркам тIабахийта ладийгIар собране доакъашхоша «Надтеречный» совхоза арендатора **М. Б. Таймасханова** даьча къамаьлага.

КПСС ЦК мартовски (1989 ш.) Пленумо, аьлар цо, парте кердача аграрни политика наькъаш белгалдаьхар, боахам лелабара ленински принципехи методехи, «социализма боахама база» из хилара тарра, ахархошца кооперации товарообмени яра лоархIамах Ильича аьначох ког-гIортилга а еш. Цу хана белгалдир: эггара керттердар сенах латт аьлча, из латт боахам лелабара кердача механизмага, кооперацега, арендага гIолла колхозийи совхозийи потенциал махулла чIоагIагIа гучаяккхарах.

Тха кооператив кхашкара продукци, нийсагIа аьлча люцерна ги, генараш, хьажкIаш кхееш я. Цу культураша дIалоац 300 гектар. Кооперативана чувоагIа 12 саг, эшаш йола еррига техника совхозагара арендагIа лелае хьанийцай оаха. Тахан дог тийша волаш ала йиш я, лаьттага дикагIа хьож, цудухьа цо дукхагIа пайда бу, аьнна.

Оаха договор оттадаьд совхозаца юртабоахама продукци дIаялара: хьажкIаш — 250 тонн, генараш — 60 тонн, люцерна ги — 10 тон, дулх — 20 тонн. Тахан дерригa тешал деш да цу декхарех тхо лоархIадергхиларах.

МалагIа халонаш нийсъеннай тхона? Банко ссуда дала тигац — е лоацача хана дар а, е йIаьххача хана дар а. Тоъаш яц тракторaш, къаьстта чархаш яраш. Дерригача лаьттан тIа болх бер цхьа трактор я. Кхаь сменагIа къахьега дезаш хул тха.

Сона хетачох, юртбоахама кооперативаш, оахаш дола лаьтташ а долаш, агропрома разнарядкана юкъейоалае мегаргьяр. Оаха-м тхоай еррига а продукци — кхашкара яр а хьайбай яр а — пачхьалкхен закупочни маьхах ма йохкий. Тха кооперативагара дIанийккхача, совхозе йолаш я кхы цхьаькха «Урожай» яха кооператив, цо аз лакхе йийцача культурел совгIа 40 гектара тIа баьцадаараш а кхеду.

Дерригa а арендо къахьегама овсарле лакхъеш хилара тешал деш да, цудухьа из массанахьа юкъейоалае еза.

Тахан аграрни секторе этта лазар деш дола дешаш, хьагучох, вай хIаране садуаш да, аьлар Шелковски райисполкома председатела **Т. М. Талутовас.**

Соахка района боахамий аьттув баьлар цIена пайда баккхара план 370 эзар сом тIеххоачашъе, производства рентабельность 24,4 процентага дIакхаьчар. ДукхагIа дехкар дулх, шура, тха, ялат, баьцадаараш; хIара Iатто луш йола шура 168 килограмм, цхьан устагIа тIера доаккха тха 500 грамм дукхагIа хилар. Цу дерригне аьттув белар еррига плановни мероприятешта финансированни е, банкера ийцача ссудах хьаIайна пачхьалкхенна дIадала деза декхар 10 миллион сом кIезигде.

Во лелац гIулакхаш хIанз а, карарча шера хьалхарча ялх бетта хьайбай продукце дерригача тайпаех йола планаш кхоачашъяьй, чунийца ка болча ялатий хьувкъам во бац.

ДIадахача шера декабре оаха дIаяьккхар районни агропромышленни объединени, аьлар къамаьл дечо. Цун кIийлен тIа хьайир агропромышленни комбинат. Из даь дукха ха яьннаце а, хIанзле дикагIа оагIорахьа хувцамаш хиннад боахамаш техникаца, доагорца, гица Iалашдеча, планированен финансированен дешашка. Цхьабакъда, агропромышленни комбината хьалхашка керда проблема эттай, дулхи шуреи чакхъяккхара эша лимиташ яц. Промышленни предприятеш, райпищекомбинат, Червленски чхьагIар доаккха завод технологически оборудованена эшача оатхалашца Iалашъяь яц, тоъаш яц упаковочни материалаш, стеклотара, басараш, лак.

КПСС ЦК мартовски Пленуме ше мадарра дийцар госзаказ еррига пятилеткана лаьрхIа хувцабала йиш йоаца боарам хиларах. ТIаккха мара безам хургбац боахамий производство тIа-тIа дегIайоалае. ХIаьта тхо долча гIулакх кхыча тайпара да. Госресурсашка дулхи шуреи дIаялара план хIара шера ши процент лакхлу. Цунца дувзаденна моттигерча наха тхоай чотагIа Iалашо елга дикагIа хилац.

Кхы цхьаькха лоархIаме дош. 1989 шера колхозаши совхозаши шоаш баьккхача цIенача пайдах 4 млн. 87 эзар сом централизованни фондашка дIахьожаде дезаш я. Царех: НГIАССР Госагропрома — 2759 эзар сом, е 68 процент, агрокомбината — 1358 эзар сом, е 23 процент. Нийса дий-те из? НийсагIа хургдар 80 процент йола отчисленеш районе йитача. ТIаккха дикагIа къоастадергдар экономически а социальни а дешаш.

Къамаьл дечо критика йир бурунни даьгIенех пайда эцача кхоачамбоацараш нийсдолийтача цхьайолча ведомствашстеи боахамаштеи, хIаьта иштта заготовительни органашта. Цунна хетачох, цар бизза пайда эцац материальни стимулех, даим продукци йохкаш болча наха поощрени ярах.

Республика агропромышленни комплекса эффективность лакхъелгеи дегIакхуьлалгеи вIаштIехьдаккхар мел лоархIаме гIулакх да дийцар «Сунжа» яхача агропромышленни объединене председатела **М. З. Бекова.** Тха объединене масштабагIа, аьлар цо, чакхдаханза даргдац «кха — ферма — лоаттаяр — чакхъяхар — тика прилавок» яхача цикло цахаддаш болх бергбола хьалаш Iалашдеш дола гIулакхаш. Из ца дойя боаккхалургбац толам.

Дулх чакхдоахача тха предприятена таро яла еза ший мощностех бизза пайда нийбара. Бе-бе бахьанаш духхьал а тувсаш, доазув ма увттаде цо беча балха.

Торгови сеть, цу даькъе г. Грозенера фирменни тика а йолаш, цахаддаш Iалашъяра, Iан замалахьа Ассински консервни завода баьцадаарий цеха болх вIаштIехьбаккхара объединенена эшаш я продукци лоаттаяра тешшаме йола база. Инвестицей тхоай программе оаха лерхIаш да холодильники хранилищеи хьалъелга. Цу гIулакха дIадагIоргда 1,5—2 млн. сом ахча. ХIаьта дикагIа хургдецарий Ассиновская яхача станицера къаьна хранилище тхона юхаелча? ХIана аьлча, дIайодаш майий маьхера ха.

Тха балха эффективноста гIо дергдола гIулакх дар духхьал фирменни торговлеи маьхегIа йохкарал совгIа тха тхоай торгови сете гIолла пачхьалкхен маьхегIа дулха а шурий а продукци йохка тхона бокъо луш яларе.

Йолаш я тха тхоай чурча гIулакхашца ювзаенна йола проблемаш а. Укх гарггарча хана берригача кулгалхой, цу даькъе объединене управлене болхлой а болаш, шоай декхараш мишта кхоачашду хьажа лаьрхIа да тхо. Къаьстта теркам тIабохийтаргба хулаш латта эргалонаш тахан а тIехь бе-башха ца хеташ болчарна, шоаш дIаоттабаьча участкера гIулакхий хьал дикагIча оагIорахьа хувца могаш боацачарна. Царех мукъадовла хьожаргда тхо. ХIана аьлча цу тайпарча гIаддайнача кулгалхоех цхьабарашта хийттад шоай вIалла гIалат дала а е шоай метта кхывар оттаве а йиш яц, аьнна.

ЧIоаггIа бIуболаш да тхо дерригача доакъошка аренда юкъейоалаяро пайда лургхиларах. Оаха дерригa а дергда баха нах кхачан продукташца цахаддаш Iалашбара. Цу гIулакха дика болх бе безаргба! Вай общества экономически, политически а социальни а вахар сихагIа кердадаргхиларах кхы тIа а дукхагIа советски нахага доггдоахийташ йола боккхача лоархIама событи а хиниз дIаэттар КПСС ЦК мартовски (1989 ш.) Пленум, аьлар агропромышленни комплекса болхлой профсоюза обкома председатела **Э. З. Исханова.** Ахархочун проблемана йоккха терко яьяр СССР халкъа депутатий Съезде а. Къахьегама коллективашка массе а оагIорахьара хьалльцар юрта проблемаш, гIулакхашцарча хьале общества политически вахара хьалхарча плане оттае отрасла кулгалхой декхарийла бара Съезд тIахьийхача, тахан юрта дерригa а: образовани, медицина, культура, наха бытови гIулакхаш делга вогIа хиларах цIенхаштта сагото яь болча депутатий-аграрникий группо даь дола кхайкарал.

Отрасла профсоюзаша йиза хьаллоац из сагото, бокъонца къоабалду депутаташа - аграрникаша дIадехаш дар — чIоагIа гола тохаш, юрта хьашташкахьа экономика дIаерзаелга, ахархой вахара хьалаш овлангара денз хувцалга.

ХIанз укх сахьате республика юрта боахаме дегIаухаш латт коллективни, дезала а хIара къаьст-къаьстача сага а подряда дуккхача тайпай йола формаш.

Профсоюза обкомо а моттигашкарча профсоюзни активо а лоархIаме болх бу керда опыт Iомаяра а цунна пропаганда яра а. Цу гIулакха лаьрхIа Грозненски района «Советская Россия» яхача, Ленина цIерагIча колхозий духхьал кхашкарча станацка а хьайбаш леладеча комплексашка а, Шелковски района боахамашка чакхъяьхар профсоюза райкомий председателий а секретарий а выездной семинараш, цига царна шоашта бIарга а дайра, из гIулакх кхоачашдеш болчаргара шоашкара дIа а хезар къахьегам вIаштIехьбаккхара прогрессивни формай совленаш малагIаш я.

Хетаргахьа, хIанз хIара боахаме болх беш йолча арендни а подрядни а коллективаша дикагIча оагIорахьа цIенхаштта хувца дезаш дар хьал. Цхьабакъда, из иштта дац. ДукхагIйолча хана къаьнарча хьисапе вIаштIехьдоахаш да вIаши экономически гIулакхаш леладелга. Профсоюза обкоме а кхыча директивни органашка а арендаторашеи подрядни подразделенешеи ухийтача дуккхача письмой чулоацамга хьежача, духхьал каьхата тIа мара юкъейоалаяц цхьайолча хана къахьегам вIаштIехьбаккхара керда формаш. Шоай лоIаме боахам лелабелга хIанз а дIакхаьчадац нахага.

Цхьаболча кулгалхоша гIулакх хьадеш барашца договораш увттаду, кийчъеча продукце дукхал а дикал а, хIаьта иштта цох лургйолча материальни вознаграждене боарам белгал а боахаш, цхьабакъда, итогаш яра ха хьатIакхаьчача тайп - тайпара бахьанаш а доахаш, договорага хьежжа дIадала тигац царна доагIаш дар. Иштта моттигаш хиннай «Лермонтовский», «Куларинский», «Искра», «Терский» яхача а кхыча а боахамашка.

МукIарал де лов, обкома президиумо а обкома председатель хиларах тарра аз а хIанз а тIехь либерализм гучаовлийт закон телхадерий хьакъехьа. Массанахьа а дац къахьегам лорабара, унахцIена а кхерамзлен а къахьегама хьалаш вIаштIехьдахара дешашта боахама кулгалхоша, боахамий специалисташен профсоюзни активои бехктокхаме йоакхо еш дола хьалаш, из бахьан долаш дукха моттигаш нийслу наха хатараш хулаш.

Района предприятешкеи организацешкеи вIашагI а бехка болх беш ба боккха боаца а, иштта «Нефтехимик» яха совхоз санна тоъал боккха бола а 16 гIонна бола боахам, аьлар КПСС Заводской райкома хьалхарча секретара **В. М. Данилеца.** 1988 шера цу боахамаша кийчдир 171,4 тонн дулх, 496 центнер чкъаьра, 473 центнер шура, 33,6 центнер моз, 9200 центнер кIа, 431 центнер баьцадаараш. Цхьабакъда, хоалуш кхоачамхиллал дац из дерригa а, нагахьа санна районе 70 эзар гаргга саг къахьегаш хилар теркалдича.

Дукха ха йоацаш чакхъяьннача парте районни комитета пленуме замечанеш яьяр кхачан программа кхоачашъеча йолаш йолча таронех биззача боараме пайда нийбац, аьнна. ГIонна лаьрхIа цхьадола боахамаш хIанз а зе деш да. Тхога хаьттача производственни коллективаша колхозашцеи совхозашцеи вIаши цхьана гIулакхаш леладара эггара эффективнегIа форма я экономически низ чIоагIа болча предприятешеи объединенешеи тIехьадусаш а зе деш а дола боахамаш аренде дIа а нийдеш. Iилмани-технически прогрессана карагIдийннараш, къахьегам вIаштIехьбаккхара хьалхалатта формаш юкъекхувлара наькъаца уж пайда беши рентабельни хургдолаши хьалтIадахар. Цу тайпара масал долаш да: из я «Грознефтехим» яха объединени «Пригородный», «Заря» яха ши совхози. Бухсоцнаш йола итогаш шу чакхдоаллача хана ергья, цхьабакъда, хьалхарча результаташа хIанзлехьа бIуболийт соахка нийсдалийтача зен метта совхозаша пайда лургхиларах.

Аграрни сектори общественни бIарчча хьайийнача дегIа аха йиш яц экономически кIийлен тIа вIаштIехьдаьха нийсхо йола гIулакхаш городой юртой вIаши лоаттадеш ца хилча. Экономически, социальни хинна ца Iеш, иштта политически маIан долаш я из вывод, хIана аьлча, дувцаш дар да болхлой классеи ахархойи союзах.

Цу принципагIа укх шера вIаши айхха технически гIулакхаш лоаттаду оаха Сунженски а кхыча а районий предприятешцеи боахамашцеи. 25 предприяте оттадаьд совхозашцеи колхозашцеи вIаши пайда луш дола договораш. Оаха хьалъю тайп-тайпара объекташ, реконструкци елга чакхдоах, оборудовани хувц, хIаьта цу деррригне метта хIанзлехьа оаха хьанийде доладаьд дулх, баьцадаараш, сом, доакъар.

Масала, «Чечингстрой» яхача объединене «Загорский» яхача совхоза лаьрхIа хьалъергья шиъ откормочни площадка, хIаьта дерригa а тIакхеташ дола дулх совхозои объединенеи шоайла нийсса декъаргда. Договорашка хьежжа къахьегама коллективашкарча ловш мел болчар дIайийнай шоашта лаьрхIа коартолаш.

Дукха ха йоацаш Сунженски райкоме чакхдаьккхача тха района совхозий, колхозий а предприятей а кулгалхой вIашагIкхетаро хьагойтар договораш кхоачашдара даькъе белггалара хувцамаш хинналга, цхьабакъда, карагIдийннараш дуккха дикагIа хила йиш-ям яр.

Кхачан продукташ кийчъелга алсамдоаккхача даькъе ветерански организацеша дакъа лоацаш хиларах дийцар тIемей къахьегамеи ветераний республикански совета председатела заместитела **М. А. Мамаева.**

Ветераний Советаша къаьстта теркам тIаоз наьха доалахьара гIонна дола боахамаш, бешамаш лелаяра товариществаш а коллективни огородничестве а дегIакхувлара. Оттаеш я «Ветерана ков-карт» яха лаьрхIа йола программа.

Наьха доалахьарча боахамашка кхачан ресурсаш алсамъяхара йолаш я йоккхий таронаш, уж гаргарча хана кара ерзае йиш я вай. Дувцаш дар да хьаьнача лаьттаех, кхоачамхиллал йола эламий ресурсех а из гIулакх кхоачашде ловш эзараш нах хиларах а. Цхьабакъда, сагото йойташ да цхьайолча районашка юрта бахача наьха дуккха дукхагIдолча керташка доахани коа тIара оалхазараши ца хилар, белгалъяьха мероприятеш кхоачашъеш ца хилар, из бахьан долаш цхьаккха саг бехктокхам болаш ца хилар.

Ирра латт доахан доакъарцеи доажалара эшача моттигащеи Iалашдара дош. Хьадда системеи порядокеи яц цу гIулакха тIа. Дай хьисапе пайда нийбац вай дукха бун йолча лоаман цонех, хIама дац йолаш йолча даьгIенийн продуктивность лакхъяра даькъе.

ВIаштIехьдаьккхадац бешамаш лораераштеи огородникаштеи гIулакх делга. Цхьаккха хьовзам боацаш, ший маьхагIа огород аха, скваживана бурув тохийта, коанI хьаяйта, карт оттаяйта, кагий сварочни балхаш лайта вIаштIехьдалац цар. Цу дешашта юстара латт быта служба, маьхах гIулакхаш делга шоай планашка юкъедихьа йола предприятеши организацеши. Моттигерча Советаша ловш ла цу тайпара хьал.

Городал арахьа корорггьяц белаш, хьастамаш, удобренеш йохкаш йола цхьаь цхьа будка, цхьабакъда, грибаш санна, хIара 2 — 3 км массаза йийла латташ я шашлычнеш. ХIаьта хьахулаш дола сурт иштта да-кх — кхачанца Iалашо еча долаш долча кхоачамбоацараштa критика е кийча ва массавар а, цхьабакъда, хьахинна яьнна дефицит дIаяккхара цхьаккха дакъа лоацаш яц дукхагIйола ведомстваш, организацеши учрежденеши.

Геттара эсала вIаштIехьдоаккхаш да кхеь продукци дIанийелга. Бешамаш лелаери огородники юхайохкара хIамаш ийерийн спекулянтийн лоIама витав. Тоъаш яц приемни пункташ, царех цхьаяраш дIакъайла я, хIаьта болх а во бу цар.

Юртарча ков-картех эффективнегIа пайда нийбе безарца дувзаденна дешаш оттадечеи уж къоастадечеи, аьлар дIахо М. А. Мамаева, вайна хIанз а тоъаш яц гIулакхаца хиларан из шерра дIа-са доаржадараи оамалаш, организованности дисциплинеи. Аз из хьожаду ветераний советий даькъе а. Соахкара шу чакхдоаллаш г. Калуге хилар ветераний Ерригроссийски Совето, РСФСР Госагропромо. Российски потребсоюзои Калужски облисполкомои бахача наьха боахамашка юртбоахама продукци алсамъяккхара долча деша хьакъехьа яь йола семинар-совещани. Цу совещане рекомендацегIа ший предложенеш дIачуелар ветераний совето республика Министрий Совете. Цхьабакъда, уж хIанз а тIехь йийца а яц е уж кхоачашъяра тIехьара практически болх дIабола а баьбац.

Юртаи городаи юкъера гIулакхаш чIоагIдара дешашта хетаяьяр ший выступлени «Промавтоматика» НПО генеральни директора **А. А. Опришкос.** Цо дийцар, объединене «Аргунское» ОПХ-ца 370 эзар сома наьха договор оттадарах. Ховш ма хиллара, цига дIадохийтача хIара сомо пайда бала беза.

Сенах латт чакхъяккха лаьрхIа программа? 100 эзар сом гаргга дезаргда теплицаш боахам хьабара. Оаха, аьлар А. А. Опришкос, теплицаш меттаоттаяра йола кооператив вIашагIъеллай, хIаьта из, ши шу даьлча пайда бе йолалургья.

Иштта объединени ферма меттаоттае йолаеннай, продуктивни Iул вIашагIдоллара 100 — 120 эзар сомах дикача фух дола доахан эца лаьрхIад оаха. ХьатIадоагIача шера хьайбай продукци чакхйоаккхаш йола цех хьае, колбасаш, нахча, морожени арахеца лерхIаш да тхо. ХIанз чIоагIа лоархIаме да цига малагIа оборудовани эшаргья хар — объединени цу гIулакха массехк иттащ эзар доллар хьакъоаста а даь, из доазол дехьара хьаэца кийча я, иштта 75 эзар сом нокхараш леладарга дIадахийта лаьрхIад. Цу дерригне къамаьл доаццаш, Кхачан программа кхоачашъеча хьинаре дакъа юкъехьоргда.

Укхаза белгалдаьхад хьадда гIулакхаш чакхдахара лостамаш. Масала, укх тайпара деталь: объединенес ОПХ-а болхлошта шоай санчастах пайда нийбе таро еннай.

ХIанз договор кхоачашде доладеннад тхо. Теплицаш меттаоттаеш латт, иштта специалисташа къестадеш да дикача фух дола доахан, кхы хIамаш эцарца дувзаденна дешаш.

Шин оагIон пайдане дола бувзамаш дIахо чIоагIдара уйла еш объединене республика Министрий Советагара дийхар хIанзара экономически гIулакхий доазошка вIаши гIулакхаш леладара керда форма санна «Промавтоматика» НПО-и «Аргунское» ОПХ-аи предприяти хьаелга.

КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара **В. Т. Сагаева** ше къамаьл деш теркам тIаззар лаьтта леладара гIулакх эффективно пайда нийбара проблемашта. Цо аьлар, дагадеххача тайпара хувца йиш яц культураш хьалкхеяра планаши уж дIаера структурен. Ший хана парте обкома бюрос «Солнечный» яха совхоза коллектив духхьал баьцадаараш хьалкхедара тIаерзаьяр. ХIанз цунгара ялат, хьажкIаш дIайийха ца Iеш, генарий фу а дIадех. Паччахьалкхенга генарий фу дохкара планаш кхоачашъяц, хIаьта цо боахама финансови хьал телхаду, иштта из болхлойи гIулакхерча наьхен алапешта Iаткъ.

Халахете а, цу тайпара хьал цхьаннахьа хинна Iац. «Красноармейский» яхача совхозе 2600 гектар оахаш дола лаьтта да. Из дукха дац дуккха доахани хьаккхарчи лелаярга диллача. Доакъар тааш. Цунца дувзаденна коллективо дийхадар дулх дIачудалара шера план 1700 тонна лакх ца яр. Цхьабакъда, цун план «лакхъю», из 3 эзар тонн совгIа дулх дIачудала дезаш я. МалагIча резервай чотагIа? Кхеталуш дац. Тха цу хьакъехьа Госагропромацеи республика Министрий Советацеи къамаьл хиннад, бакъда, царна оаха дувцар лергах кхетац.

ДIахо оратора хьоадир цIенош дара лаьттан участкаш хьакъоастаяра порядках дола дош. ХIаранена 0,7 гектар яла лерхI. Из геттара кIезига я! ХIана аьлча, дукхача дезалашка итт а кхы дукхагIа а бераш да. Цу зIамигача участка тIа цIа леладара мел эшар хьалхелургдий?

ХIанз, дIахо дувц В. Т. Сагаева, вай вахара кхы а дукхагIа юкъейоагIаш латт демократии гласности. Из иштта хилар хьахьокх къахьегама коллективай кулгалхой харжара конкурсни хоржамаш даро. Из нахага шоашка производствана кулгалде саг харжийта таро луш дола дика. лоархIаме гIулакх да. Цхьабакъда, са дуар да цхьайолча моттигашка сагах доахкача гIулакхашка диллача воагIаш а пайдана хилар а керттера ца лоархIаш, кхыдар котдалар. ДукхагIча даькъе наха шоай тайпах, кIаьда, аьннар дергдола, цIенхаштта доагIар хьа ца деха саг хьаллоац. ТIаккха цу ситуаце парте райкомо фу де деза? Тхона тIера цхьанне а кадраш харжара а дIаоттара а тIехьара бехктокхам дIабаьккхабац.

Къамаьл даь чакхвоалаш, В. С. Сагаев Iокедар хьалкхебаь хьувкъам лорабара хьакъехьа правоохранительни органаша хьинаре болх бац, аьнна. Къоалаш дара факташа хьахьокх укхаза хIама бе-башха* ца хетаро дукха халкъа рузкъа доаде тарлулга.

Тахан чIоагIа ира латт городе Назране баха нах шурий продукташца Iалашбара проблема, аьлар, собране къамаьл деш «Назрановский» яхача совхоза парткома секретара **У. Х. Мислауровс.** Дуккхача шерашка республикански органаша г. Назране молзавод хьалъярах дола дош увттаду, цхьабакъда, из къоастадеш дац. Укхаза завода эшача боарама чакхъяккхара бийгал яц, яхаш, доаха бахьанаш кIал кIийле йолаш дац. тIаьа аьлча, района XI — XII-ча пятилеткай шерашка шозза дукхагIа шура йоаккх.

КПСС ЦК мартовски Пленума материалаш ювцара хетаьлча собране совхоза коммунисташа цIенхаштта замечанеш йир культураш хьалкхеяра структура хьакъехьа, иштта белгалдаьккхар, агропромо ший оагIорахьа из гIулакх ведомственни хьисапе къестаделга. Совхозо массайтта шера 100 — 150 гектара тIа коартолаш хьалкхею. Цигарча хьало дина хьувкъам чуэца таро лу. Укхаза белгтала опыт Iоаяьй, из гIулакх дика довзаш бола говзанчаш ба. Из культура дIаера майдаш (500 — 600 гектарага кхоачаш) шеръе таронаш я. Цхьабакъда, тхо шекара свеклаш хьалкхееш да, хIаьта уж шекара завода юххе хьалкхее мегаргъяр.

Боахама доал дара кердача хьалашка кхеталуш дац, цхьаькха цхьа хIама. Совхозага хIара шера 700 — 800 гектар тIа генараш дIадуйт, хIаьта цо зе ду. 1983 шера цхьан партийни собране коммунисташа генараш дIадувш дола кхаш кIезигдарах дола дош оттадаьдар, цу шера уж 500 гектарага кхоачаш кIезигдир. Цхьабакъда, каста уж юхадегIадаьхкар, из дош хаьдда къоастадац. Бакъда, массанена а хов гектара тIара чуэцача 5 — 6 центнер хьувкъамо пайда ца лулга. Нагахьа санна, цу лаьтташка гибридни хьажкIаш дIайийча, совхоза кхы тIа 700 — 800 эзар сом пайда, цул совгIа 4000 тонн комбикорм лургъяр, хIаьта цо общественни хьайбаш леладеча гIулакхаш тоаде, индивидуальни доахан леладара дикка новкъостал де таро лургъяр.

Белгалъяьхача проблемаша арендни отношенеш дегIакхувлара новкъарле ю. Нах раьза бац хьалхе а пайда хургбоацилга ховш йола культураш хьалкхее. Юртара къахьегамхой чуIе фусамашца Iалашбара дешашта теркам тIаозаш, оратора белгалдаьккхар, районе шерра индивидуальни цIенош хьалде, болабалар. Цхьабакъда, цу гIулакха чIоагIа новкъарле ю гIишлон материалаши, уж эцара средстваши ца хиларо Бакъахьа дар КПСС областной комитета, Министрий Совето Лакхерча органашца республике эшача боараме гIишлон материалаш хьачукххахьарах дола дош къоастадича.

Хьалха хоам баь ма хиллара, дийнача деша хьакъехьа резолюци тIанийцар.

ЭСТОНСКИ ССР. Гаьнара хьайоагIа традицеш а гозвал а йиц а-ца йолийташ лораяр — из дар халкъа ремеслай ярмарка вIаштIехьъяьккхачар дага хиннар. Из хилар Таллинна гаьна йоацача Рокка—Аль-Маречa этнографически парке-музее.

СУРТА ТIА: безам бар хIамаш хьувзача дакъа лаца йиш йолаш вар.

Таркпеа сурт (ТАСС фотохроника).

КОЛХОЗАШТА НОВКЪОСТАЛ ДАЬД

Укх шера июнь бетта, колхозашта новкъостал деш хиннай Орджоникидзевски № 3 йолча школен ученически производственни бригада. Бригаде бар 5—9 классашкара дешархой. Царна кулгалдеш хилар хьехархой Бесаева Лейлан Алиханова Нинен. «Победа», ЦIеча Эскара цIерагIча колхозий, Сунженски сорта участка кхашка дика тIаьяьннаяр дIайийна хIамаш: нарсаш, помидораш, свеклаш, хохаш, баьцадаараш а.

Хоза, нийса йола оагIош бIаргаяйча, бераш раьза хилар оасар де. Атта дацар, бIайха малх хьежача хана, кхай тIа болх бе. Бакъдар аьлча, дукхагIа долча бераша дика къахьийгар. Шоашта дIаенна оагIош цIена чакхъяьхар цар. Июнь бетта дийлхача догIаша сиха урагIдойтар оасар, тIаккха цхьайола моттигаш шозлагIа цIенъе езаш хулар, хIаьта а бераша духьале яцар.

Бригаде дика болх беш хилар 9 классашкара дешархой: Евлоева Лемка, Оздоева Айшат, Колоева Зейнап, Мейриева Лида, Цороева Люба, кхыбараш. Уж йиIигаш шоай ханна ухар балха. Белгалдаккха деза, цу классашкара цхьадола бераш балха ца ухаш лийна хилар. Царех ба дешархой: Оздоева Зарема, Умаева Эсет, Хакиева Аза, Костоева Хьава, Борова Лиза, Тутаева Рима, иштта кхыбараш а. ХIара дешархо декхарийла ва 24 дийнахьа балха практике аха, цул тIехьагIа мара дIачуваккха йиш яц из 10 классе. Из ховш да берий даьштеи ноаноштеи. Бакъда, хар пайдана дац, дIачакхдоаккхаш ца хилча.

Баркал ала мегаргдолаш, харцахьа а ца лелаш, гора латташ, нарсашта кулгашца оасар деш бар 5—6 классашкара дешархой. Цу дIайхача деношка, бехктокхаме бора цар болх. Хьокхаме болх беш бар дешархой: Вышегуров Адам, Тимурзиев Аслан, Костоев Руслан, Дзейтов Руслан, Оздоев Хаваж, Евлоев Руслан, кхыбараш а.

Колхозашкеи, Сунженски сортоучасткеи дешархоша даь оасар дIалаьрхIача, цунах 8.5 га хул. хIаьта берашта доагIа ахча 700 сомал совгIа да. Цу ахчал лоархIамегIа да. зIамига долча хана деиз. бераш къахьегама тIадерзадар. дуаш мел дар. мишта кхеду хар. ТIаккха ховргда царна маькха, сомашта, баьцадаараш та боагIIача тайпара мах бе.

Цхьабола дешархой нIаний а ийца, уж цIагIа кхедеш царех кокон доаккхаш ба. шоллагIбараш школе ремонт еча бригадаца балха ба. Къаьстта ала деза шин йиIигех лаьца. Мархиева Роза, Муталиева Эсет 9 классера дешархой ба. Цар хьнаре къахьийгар школе ремонт еча бригаде. ХIама дIаала ца дезаш. дика бора цар болх школьни библиотеке, мастерске, кабинеташка. спортзале, кхычахьа а.

Июнь бетта дешархоша болх беча хана, нийслора халонаш. гучадувлар кхоачамбоацараш а. Дийлхача догIаша новкъарле йора оасарде. ший ханнахьа хилацар бераш дIадига автобусаш. Мала хий доацаш дусар бераш. иштта кхыйола новкъоленаш а нийслора.

Ала безам ба са, берий даьшкеи, ноаношкеи! Шоай берашта доагIIача тайпара доал а деш, уж къахьегаман дешаран тIадерзаде аьнна. Къахьегамца мара сага сий хургдац.

Т. ХАШИЕВ,
хьехархо.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Шоай доалахьа цIеноши хьайбаши долча гражданашта дагадохийт страховани ярах луш дола ахча хьадалара ха 31 июле чакхйоалилга. Ханнахьа ахча хьа ца луш тIехьа доахачарна, хIара дийнахьа 0.1 процент боараме пени тIадетталургда.

Страховани ярах дола ахча дIайиду: юртарча районашка — юрта Советашка; городашка — госстраха инспекцешеи сбербанка отделенешеи.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 ИЮЛЬ ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Приключения капитана Врунгеля» яхача мультипликационни фильма 10 — 13-гIеи сереш.
9.15 — Къаман искусствай цIей. Хабаровскера передача.
9.45 — «Планета Сатпаева», «Давид Канабадзе», яха документальни фильмаш.
10.35 — «Певучей силой камень окрылен» яха фильм-концерт.
11.05 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
15.35 — Белорусски иллей концерт.
15.50 — «Малявкин и компания» яха берашта дола фильм. 2-гIа сери.
16.55 — «Диалог с компьютером» яха передача.
17.40 — «Ты успокой меня» яхача документальни фильма премьера.
17.50 — «Яхайтта шу даланзеи бокххагIеи».
18.35, 22.55 — Тахан дунен тIа.
18.50 — Документальни фильма премьера.
19.55 — «Будни инспектора» яха телевизионни спектакль. 4-гIа выпуск.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Малав, вай деце? ДIахо а лохаш ба». Эрмалой мехка лаьтта аьгача хана шоайла къаьста дай а дезал а лохаш йола. Москверча эрмалой представительствера «Поиск» яха группа.
22.05 — «Испански опера седкъий Т. Берганса, Х. Аррагалль» яха передача дIахьош ба СССР-а халкъа артист З. Сотнилаван политически обозреватель И. Кудринни.
23.10 — «Его величество аккордеон» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Загадки бухты кратерной» яха Iилма-довзийтара фильм. (ЛНФ).
8.45 — «Воспоминание» яха РСФСР паччахьалкхен духови оркестра дакъалоацаш йола музыкальни программа.
9.20 — «Сказки и истории» яха Г. Х. Андерсена литературни дешар.
9.55 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.25 — Мультфильмаш.
11.00, 13.00, 23.15 — Кердадараш.
11.10 — «Iаьржача форда талгIеш» яха бархI сери йола телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
12.20 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
13.10 — Туркменски ССР музыкальни фольклора концерт.
13.40 — Эрсий мотт.
17.15 — Документальни фильмаш.
17.50 — Информационни программа (гIалгIай меттала).
18.00 — «Наха эшарашкахьа юкь еэзаль» (нохчий меттала).
18.30 — «Ассинский» совхоза ДК.
19.05 — «Негатив» яха критически журнал.
19.20 — Информационно-музыкальни программа.
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш.
20.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Йаьхий кварталаш» яхача художественни фильма 3-гIа сери.

21 ИЮЛЬ ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — «Дворец в ауле» яха Къулбаседа Кавказа халкъий кхолламах йола Пятигорскера передача.
9.30 — Паччахьалкхен А. С. Пушкина музей - заповедник лораеш — лелаеш волча Е. Е. Гейченкох дола «Домовой» яха документальни фильм.
10.00 — «Будни инспектора» яха телевизионни спектакль. 4-гIа выпуск.
11.05 — «Иллей улица тIа».
15.35 — Заманхочун сурт. «В интересах дела», «Родник» яха фильмаш.
16.15 — «Я вернусь к тебе дождем» яхача мультипликационни фильма премьера.
16.50 — Бельгийски къаман Ден хетадаь цIей. Бельгийски телевидене программа.
18.00. 23.25 — Тахан дунен тIа.
19.00 — «Мы ищем кляксу» яха мультипликационни фильм.
19.15 — «Споемте друзья» яха передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Дега моцал» яха телевизионни художественни фильм. (ПНР). (Премьера).
23.05 — «Из хиннад... хиннад...»
23.40 — «Чертово колесо» яхача программана йола приложени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35 — Хоровой музыка концерт.
9.25 — Мультфильмаш.
9.55 — Английски мотт. Iомабу I-ра шу.
10.25 — Документальни фильм.
11.00, 13.00 — Кердадараш.
11.10 — «Iаьржача форда талгIеш» яха бархI сери йола телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери.
12.10 — Э. Григ. Сочиненеш, баллада.
12.30 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
13.10 — «Син кIоаргIенаш-кара» яха Томскера передача.
13.55 — Ритмически гимнастика.
17.00 — «Иллюзион» яха документальни фильм.
17.10 — «Школай ахка» (нохчий меттала).
17.40 — Информационни программа (нохчий меттала).
17.50 — «Память родной земли» яха передача.
18.10 — Торговлен болхлой Ди. Эцархой йоакхо е (нохчий меттала).
18.40 — «Вахари Советаши» (гIалгIай меттала). (Юхагойтар).
19.20 — Информационно-музыкальни программа.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
20.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.
21.00 — «Ха».
21.40 — Футбол. СССР-а чемпионат. «Динамо» (Тбилиси)—«Торпедо». 2-гIа тайм. Тбилисера передача. «Жальгирис» — «Днепр». 2-гIа тайм. Вильнюсера передача. Перерыве (22.30) — НТМ. Информационни выпуск.
23.35 — «Кхераме саг» яха художественни фильм. (Премьера).

РАДИО

20 ИЮЛЬ, ЕРА.

7.15 — Сихдалара баргал етташ.
7.25 — 7.35 — Хоамаш. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республиканcки газетий обзор.
8.15 — 8.45 — «Музыкальни культурера перестройка наькъаш» яхача циклера беседа.
11.15 — «Патриот» (гIалгIай меттала).
11.30 — 12.00 — «Микрофонаца Грозне гIолла».
15.15 — 15.30 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 — КПСС ЦК Пленума духьала долхаш. «Вай интернационалисташ». 15 июнера прямой передача.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.40 — Даьймехка истори оагIонаш. Таймиез Биболата очерк (нохчий меттала).
18.55 — 19.00 — Музыка.

21 ИЮЛЬ, ПIАЬРАСКА

7.15 — «Юртара Iуйренаш».
7.30 — 7.35 — Хоамаш. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республиканcки газетий обзор.
8.15 — ТIехьабусараш хила йиш яц.
8.25 — 8.45 — Поэзе миноташ (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 — Урус-Мартановски района Рошни-Чу яхача юртара художественни самодеятельноста доакъошхой выступлени.
15.15 — 15.30 — КПСС ЦК Пленума духьала долхаш. Халкъашта юкъера гIулакхаш чIоагIде. Беседа (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «ДоттагIий оазаш».
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 — Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — 19.00 — «Вахара хьисап — советски».

ГIалгIай легендаш

ХЬЕХАМ

Вала вежа, метта уллаш хиннав цхьа воккха саг. Шийгара хьал дайзачул тIехьагIа ший цаI мара воацача воIа хьехам бе лаьрхIад цо.

— Са воI, — аьннад къоаночо, — тахан - кхоана яхар мо мара кхы ха йисаяц сона. ХIаьта хьона, Iа дIаэцаре, де массехк хьехар дар са.

— Де хIаьта, дади, — аьннад воIо.

— ЦIаккха а, — аьннад воккхача саго, — хьалха къе-миска а ваьлла, цIаьхха хьал тоаденнача сагагара юхалург ахча ма эцалахь. Из да хьона са хьалхара хьехар! Даьна ваь воша из вале а, ше хьол тIехва аьнна хетача сагаца доттагIал а ма лацалахь. Из да хьона са шоллагIа дола хьехар. Хье цунца массехк шера вахарах, Iа шийна даь халахетар цо хьона дицдергда аьле хьай сесага а тIехь халахетар ма делахь. Из да хьона са кхоалагIа дола хьехар.

Да дIа а велла, хьаьнала болх а беш, вахаш волча виIий цхьа ха-зама яьлча хьал-таро тоаеннай, саг а йоалаяь дезал болабеннаб.

ХIанз-м аз фуннагIа-моллагIа дича а мегаргдар, — аьнна шийна хетаденнача хана дагадехад цунна ше леча хана ший дас даь хьехараш тахка аьнна. Ваха хьалха къе-миска ваьллача сагагара юхалург ахча ийцад цо, тIаккха шийх а ший боахамах а бIубенна волча цхьан сагаца чIоагIа доттагIал тессад. Юххера а цхьан дийнахьа ший сесагаца чIоагIа дов а даьккха, аьхке вода со аьнна, араваьнна, шинкхаь денна хьуна юкъе а лийна, чIоагIа халча этта цIавийрзав из.

— Фу даьд хьона? Ишта дукха хIана гайнав хьо? ХIанав хьо селлара уйлане? — яхаш, хетташ, хьалха цхьаккха хIама ца хилча санна гонахьа хьайзай цунна цун сесаг.

— ХIама а даьдац, чIоагIа кIаьдвеннав со, — аьннад маро.

— Дилла а сох къайленаш лелаю Iа! Малав хьа сол кхоачарагIа из а вож а дувца? Хьанга дувцаргда Iа из сога а ца дийцача? — яхаш, хIаьта а гонахьара дIайоалаш хиннаяц сесаг.

— Ма дувцийта далар Iа сога. Къайладахьа чIоагIа хала хIама да из! — аьннад тIаккха ший сесага догуйла тахка дагадехача маро.

Кхы а чIоагIагIа дехардеш гонахьа хьайзай сесаг.

— Даьра цхьан денна а. шин денна а хьунагIа лийлача цхьанна а аькханна тIа ца кхоачаш, кхоалагIча денна из акха сай ба мотташ топ а теха, саг ма вийнав аз! — аьннад юххера а маро.

— Из мара дий аз? Кхы сага хой из? Кхы сага ца хойя тховсара галий а нийца даха хьавена вай кхалаша кIал дIаволларгва вай из аьннад сесаго.

Ер раьза а хинна, баха хьунагIа дIакхаьчаб мари сесаги.

— Цох бIарг кхийттача лоалургдац хьона. Укхаза сабарде Iа, — аьнна, вахача мара гале чу еллай ше цу дийнахьа йийна хинна газа бодж. ТIаккха из ги елла цIа а ена, шоай кхалашта кIал кIоаг а баькха, дIаеллай.

ДIа, цхьа ха-зама яьлча, ший сесагаца юха а къовсам баьннаб мара.

— Кхы дош алал хье майра вале. Iа дийшача къоно ра, аз-м укх мехках ма воаккхаргва хьо! — аьннад сесаго.

Цо фу ду хьажа лаьрхIа мар тIачайхача, цIагIара ара а нийкха, хьалха укхо доттагIал тесса хиннача пирстопага латкъа яхай сесаг.

— Хьо са доттагIа вале а, Iа бехк ма баккхалахь, хьо дIа ца вигача варгвац со, — аьннад, сесагаца цар коа вена хьаэттача пирстопа.

— Са бехк ба е бац хьажанза мукъагIа ма вига со, — аьнна дехар дича а хIама хиннадац.

— Хьо юхавоагIа-вагIац а хац, са ахча хьаделча бакъахьа дар Iа! — аьнна, духьалваьннав ер новкъа ваьккха дIавугаш вайна укхо ахча нийца хинна хьалха къе-миска а ваьлла, цIаьхха хьал тоаденна хинна саг.

— Из хьа ахча дов фу тайпа доацаш саг а вац со, е укх мехках воалаш а вац, — аларах хIама а ца хинна. цIагIара хьа а нийца дIадала дийзад цун ахча.

ДегIар-м хьатIадоагIаргда

Ца ховш тIера баьнна устагIа а токхаргболаш ший жега валла саг оттаваь хиннав цхьан вIаьхийча саго. ХIаьта цхьан дийнахьа жена юкъера бедда баха цхьа устагIа цхьан гувна кIал йоаллача къорга чу нийкхаб. Ше цIа макхаьчча а долчча тайпара из дIадийцад Iуно ше доажадеча жена даьга, хIаьта вож тийшавац. ШоллагIча дийнахьа а, ер дагара духьалваларах а хIама ца хулаш, хьалхарча дийнахьа санна баха цу къорга чу нийкхаб цхьаькха устагI. ХIаьта цох а тийшавац жена да. КхоалагIча дийнахьа а нийкхаб цхьаькха устагI. ЧIоагIа цу гIулакха шекваьннав жена да. ХIаьта жаIуно дийхад:

— Хьо воагIаре цу къорга чу хьожаргвар вай шиъ!

ХIаьта цхьан дийнахьа белаш а нийца цар из къорг аьхкай. Хьалхашка ядаш дукхкача устагIий тIехкаш а йолаш, цу чу уллаш хиннай бIаргаш дайна йола къаьна борз.

— БIаргаш а дайна уллача укх къаьнача берза а дала ший рузкъа дар делча, сона дегIар а лургда-кх цу дала. — аьнна, циггача укх сай дисача жена кхы доал ма дергдац аз, аьнна, чIоагIо яь хиннай вIаьхийча саго.

Цул тIехьагIа дукха хазама дIаяхай. Ха-зама дIа мел йода къийлуш хиннав из. Кхы де хIама а доацаш, цхьан дийнахьа маьхах наха эрз хьакха яхай цун сесаг. Циггача цунна кораьй из йизза дошув чудола кхабилг. Из цIая елча из хьалъай а ца луш, ший мар воалаве дагахьа чуяхача цо аьннад:

— Даьра, къонах, хьо хьавоагIаре, сона кораяь дошо кхаба а яхьаш чу мадоагIаргдар вай!

— Дошо кхаба кораяьяр аьнна йохаергйолаш чIоагIо яц аз яьр, — аьннад маро. — ГIо, вай лоалахо воагIе, из вига хьайца!

Сиха яхача сесаго гIулакх долчча тайпара дIадийцад лоалахочунга. ХIаьта кхабилг йола моттиг шийна дIахайча, «мегаьд, кхоана Iуйранна гIоргда вай цигача», — аьнна, сесаг чуяхийтай вокхо.

ХIаьта из сесаг дIакъайла маяьллинге а: сиха ший говр ворда дIа а ежа, вахача лоалахочо из дошо кхабилг цIаенай. ХIаьта цу дошона тIакхача сихвеннача цо из хьайоастташе а, цу чура аратекха доладеннад бIехалаш.

— Даьра, Iеха ма ваьв цо со, — аьнна, дагадеха, бада тIа а ваьнна, ший лоалахочун пишка турба тIа Iо кIалтIаьккхай цо из кхабилг. ХIаьта фусамдаь пишка наIаргара къастта лаьла а лаьла, цIена дошув Iодоладенна хиннад.

— Хьажал хьо, сесаг! Хьо цхьаннахьа яха а ца езаш, вайна дегIар иштта хьатIадоагIаргда хьона, — аьннад тIаккха маро.

ШоллагIча дийнахьа Iуйрийна ший лоалахой цу бIехалаша боабаь мархургбий аьнна хьажа вена хиннав лоалахо. Циггача цар дошув бIаргадайна дог даьттIа веннав йоах из.

Кхел

МоцагIа-моцагIа хиннад яхаш дувц из. Дукхха нах дIаи-хьан ухача боккхача наькъа юккъе Iо а хайна яздеш вагIаш хиннав цхьа къонах.

— ВанагIа, фу яздеш вагIа хьо укхаза? — хаьттад цунна юххе Iохайнача цхьан лаьчас.

— Со даьра вагIа укх мехкара кагийнахи мехкарийи вIаши хьежабеш, — аьннад вокхо.

— Даьллахь, къонах, сона езаш йола аьлан йоI хьанна хьожаяьй хьажалахь! — дийхад лаьчас.

— Даьра из хьона езаш йола аьлан йоI, хьона бакъдар дезе, цу аьлан чулаттача гIарбаша воIа-м хьожаяьй! — аьннад вокхо.

Дахача лаьчас морхашка кхаччалца хьал а айваь, лоамах ахка вахийта хиннав цу аьлан чулаттача гIарбаша зIамига кIаьнк.

Цу хана аькхе ваха нийсвеннача цар цхьан лоалахочоа кораваьв из. Човнаш а йинхка цIавоалаваь, дарба даьд цо цунна. Кхы а хозагIа сибат долаш, оамала эздий кхувш латташ хиннав зIамсаг. Из лоаденнадац лаьчанна. ТIаккха кхы де хIама а доацаш, ший ткъамашца айяь дIа а йинхьа, ворхI лоамал дехьа фордан юккъе ягIача цхьан гаьна тIа Iохоаяьй цо аьлан йоI.

— Из йоацаш ер дуне ма дуаргдац аз! — аьнна, из йоI лаха араваьннав зIамсаг.

Дукха ха-зама дIаяхай мехкара-мехка водаш дунен тIа гIолла из лелаш. Юххера а турмал чу хьежача форда юккъе багIа цхьа хи бIаргабайнаб цунна. ХIаьта цу тIа цхьаь ягIаш хиннай цунна дукхаезаш йола аьлан йоI.

— Мишта вIашагIкхетаргда вай? — аьнна, хаьттад цунга тIаккха зIамсаго.

— ДIа форда йисте енна говр улл хьона, цунна чу а ваьле, хьо Iоха, аз лаьчийга из говр укх гаьн тIа хьалъоллийтаргья, тIаккха вай вIашагIкхетаргда, — аьннад йоIо.

Саррахьа дена хьаэттад лаьча.

— Боккъала, лаьча, — аьннад йоIо, — сарралца укхаза цхьаь ягIа чIоагIа сагота хетт сона. ДIа форда йисте енна улла говр хьаена Iа укхаза хьалъолларе, цунна бIарахьежаш ягIаргьяр со!

— Мегаргда, — аьнна, дахача лаьчас ена из говр хьалъоллай йоIа хьалхашка.

Лаьча къайла даьлча хьаара а воалаш, из доагIача хана къайла воалаш, тоъал ха яьккхай зIамсаго.

ХIаьта деррригача дунен тIа го боахаш лела лаьча юха а тIакхаьчад наькъ юккъе Iо а хайна яздеш вагIача къоаночоа.

— Iа фуннагI дийцадале а, воше, из йоI цунца-м яц! — яьннад лаьчас.

— Мегаьд, хьожаргда вай. Из йоI а тIехьа кхоана со волча хьадувла, — аьннад къоаночо.

Долчча тайпара из къамьл цу йоIага дIадийцад лаьчас.

— Сона-м могаргдац цхьаь хьоца я. Вешта, лаьча, хьо раьза дале, со укх говра чу ховргья. Иштта дикагIа гIоргда вай, — аьннад йоIо.

Цо яххача бесса, йоI цу говра чу а хоаяь, шоллагIча дийнахьа къоано волча дIакхаьчад лаьча.

— Хьааравала хьо а! — аьннад къоаночо. Хьаараваьннав зIамсаг.

— Гой хьона, лаьча, кхел йохалургйоацалга! — аьннад тIаккха къоаночо.

ДIаяздаьр
Або МАЛЬСАГОВ.

ДЕША ДУВЛА!

№ 22 йолча юкъерча профтехучилищас 1989—1990 дешара шера дешархой хьаэцарах хоам бу.

Училищас автотранспортни предприятешта лаьрхIа квалифицированни специалисташ кийчбу укх специальностех:

1. Автомобилашта ремонт еш вола слесарь, «В, С» яхача категорех автомобила водитель — дешара ха пхьа шу. (Юкъера школа чакхъяьккхараши иштта Советски Эскаре гIулакх даьчул тIехьагIа запасе баьха бола бIухойн хьаэц).

2. «В, С» яхача категорех автомобила водитель — дешара ха 5 бутт (хьаэц Советски Эскаре гIулакх даьчул тIехьагIа запасе баьха бола бIухой).

Дешархошта 30 сомага кхоачаш стипенди лу, ишта, эшачарна, йолаш я общежити.

Училище тIехдика дешаш чакхъяьккхараш дIахо деша бохийт мехка лакхехьарчеи юкъерчеи заведенешка.

Училище деша дIаотташ эш:
1. Паспорт.
2. Дийша хиларах дола документ.
3. Медицински справка (водителашта лаьрхIа ший тайпара).
4. Диъ сурт (3,5х4,5 боарам а болаш).

Занятеш дIайолалу: 1 поток — 1989 шера 1 августа, 2 поток — 1989 шера 1 сентябре.

Училища адрес: Грозненски район, Побединское яха юрт, № 22 йолча СПТУ центральни усадьба.

Цига дIакхача йиш я центральни рынкера автостанцера № 15 йолча совхозе йодача рейсови автобусаца. Телефонаш: 5-45-2-21; 5-45-2-17.

Хьамсара кагий нахи мехкарийи!

Н. Демина цIерагIча № 2 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально - технически училища деша хьех шо ер специальносташ караерзае:

Итт класс чакхъяьккхараш.
1. Технологически установкай оператор, компрессорни машинист. Стипенди — 72 сом.
2. Химически анализа лаборант. Стипенди — 30 сом.
3. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер. Стипенди — 72 сом.
4. Электросварщик, технологически оборудованена ремонт яра вола слесарь. Стипенди — 72 сом.
5. Приборист. Стипенди — 30 сом.
6. ЭВМ оператор. Стипенди — 30 сом.
7. Столяр (мебель хьаяра лаьрхIа). Стипенди — 30 сом.

Дешара ха — 10 бутт.

БархI класс чакхъяьккхараш.
1. Технологически процессий оператор - лаборант.
2. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик.
4. Счетно-вычислительни машинашта ремонт а гIулакх а дара вола электромеханик.
5. КИП-а слесарь.
6. Столяр (художественни мебель хьаяра лаьрхIа).

Дешархой деррригнеца паччахьалкхено Iалашбу.

Дешара ха 1—2 шу.

Деша оттташ ер каьхаташ эш: паспорт (ваь хиларах дола тешал), медицински справка (№ 086-у), вахача моттигера справка, характеристика, дешарах дола аттестат е тешал.

Училища адрес: г. Грозный, Индустриальни ул., 10. №№ 2, 5 йолча трамвайшца «Пожарка» яхача остановке кхаччалца ваха веза.

Телефонаш: 26-48-15, 26-48-18.

СПОРТ

ФУТБОЛ

Карарча шера хьалхара крут чакхъяьккхай «Терека» футболисташа. Команда вахаре из эгара дикагIъяр е вогIаяр я ала йиш яц. Цхьайолча матчашка вай спортсменаш дика лайзар, хилар геттара ледара вIашагIкхетараш а. ДикагIчарех ящар командера микроклимат а, каст-каста къовсамаш дувлар коллектива кулгалхоштеи футболисташтеи юкъе. Къаьстта из белгалдаьлар хьалхарча круга тIеххьара матч йолча дийнахьа. Р. Идигов вIалла хьа а ванзар, стадионе хIаьта вIашагIкхетаре геттара эсала лайза Р. Садыков вай командацара дIакъаьстар.

Ховш махиллара, хьатIадоагIача шера чIоаггIа хувцалу советски футбола шоллагIча лига структура. Яхьашка дакъа лацара вай футболисташа шоай группе хьалхарча кхаь моттигах цаI дIалаца еза. ХIанзарчоа атта дац хургбола призераш белгалбаха. Иштта атта дац «Терека» футболисташта из де могаргда ала а. ЦаI да шеко йоацаш: Новороссийскерча «Цемента» коллектив дIачIоагIъеннай хьалхарча моттиге. Массарел дукхагIа очкош я цун, массарел дукхагIа бургацаш дIачу а техай, массарел кIезигагIа ший наIарашка чу а ялийтай цо. Мадарра аьлча, бокъонца лидер я «Цемент».

ДIахо латта командаш (царна юкъе я «Терек») бебе ловз, цунга хьежжа турнирни таблице каст-каста Iо-хьал а ювл уж. Массехк ди хьалха геттара дика лайза команда аргIанарча вIашагIкхетаре вIалла йовзаргйоацача йоал. Иштта хул Нальчикерча «Спартакаца», Пятигорскерча «Машукаца», Кироваканерча «Лореца», Астраханерча «Волгараца», Таганрогерча «Торпедоца». Ши-кхо очко мара яц уж командаш шоайла къоастаеш.

ТIеххьарча шин матче «Терек» лайзар Азовеи Ереванеи. Хьалхарча вIашагIкхетаре вай футболисташта духьаллаьттар турнирни таблице тIеххьарча моттиге йола «Луч» яха команда. Цхьан юкъа вай спортсменаш эшар кхерам болаш хьал эттар; цхьабакъда, шоллагIча тайме ловзара сурт хувцаделар. Счет 2:1 йолаш вай команда котъяьлар.

Турнирни таблице 19-ча моттиге мара яц «Прометей». ЯлхагIча моттиге йолча «Терекан» цуннеи юкъе тоъал йоккха юкъ йоал. ХIаьта а ловзарга хьежача из гуш дацар. Эсала лайза вай команда счет 3:0 йолаш нийшар. Иштта чакхъяьккхар грозненцаша хьалхарча круга тIеххьара матч.

Цхьайола командаш дукхагIа лайзай, вожаш — кIезигагIа. Долаш да чакх ца доахаш диса вIашагIкхетараш а.

М. ЭРЗИЕВ.

Хьамсара новкъостий!

Диц ма ле 1990 шера шоашта

«СЕРДАЛО»

газет ханнахьа яздайта

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Кхоаненга дехкаш тIехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретаря — 22-84-68; отделий; партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05189. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2185.